

Öxnered 5:16 m. fl. Vänersborgs socken, Vänersborgs kommun

Arkeologisk utredning

Öxnered 5:16 m. fl.
Vänersborgs socken, Vänersborgs kommun
Arkeologisk utredning

Gwilym Williams, Mats Pettersson och Petra Aldén Rudd

Öxnared 5:16 m. fl., Vänersborgs socken, Vänersborgs kommun
Arkeologisk utredning

Rapport 2018:4

© Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ 2018

Fastighet: Öxnared 5:17 m. fl., Vänersborgs socken, Vänersborgs kommun

Länsstyrelsebeslut dnr: 431-29625-2017

Belägenhet i SWEREF 99: Norr 6472400 m, Öst 341500 m

Höjd över havet: 45–70 meter

Beställare: Vänersborgs kommun

Projektnummer: G1726

Projektansvarig: Thomas Johansson

Fältansvariga: Magnus von der Luft & Mats Sandin

Övriga personal: Amanuel Hailemaryam, Oliver Brown, Karin Olsson och Gwilym Williams

För personalens meriter hänvisas till Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativs hemsida

Fältarbetstid: 2017-10-11 – 2017-11-03

Undersökningsområdets storlek: ca 950 000 m²

Arkiv: Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen

Omslagsbild: Vy från Skavens Tegelbruks brygga (RAÄ Vänersborg 158:1) mot nord

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av beställaren

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ med data från FMIS, SGU och Lantmäteriet (medgivandeavtal © Lantmäteriet Dnr R50321710_140001)

Redigering och layout: Sara Lyttkens, Visinator AB

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, Hamburgsund

Sökord: stenålder, bronsålder, röjningsrösen, boplat, torp, tegelbruk, fossil åkermark, nyare tid

Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

Slakthusgatan 8 A

415 02 GÖTEBORG

www.riogbg.se

kontakt@riogbg.se

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	7
Bakgrund.....	8
Utredningsområdet.....	8
Tidigare fynd och undersökningar.....	8
Syfte.....	8
Metod.....	10
Kart- och arkivstudier.....	11
Ortnamn.....	11
Enskifteskartan/inägan år 1827.....	11
Förändringar mellan kartgenerationerna/utmarken.....	11
1796 – Storskifte utmarken.....	11
1830 – Lagaskifteskartan/utmark.....	11
1841-1859 – Generalstabskartan utmarken.....	12
1862 – Hemmansklyvning.....	13
1894 – Häradskartan.....	13
Publik verksamhet.....	16
Fältarbete.....	16
Vänersborg 219 – boplats.....	16
Fynd.....	16
Anläggningar.....	16
Analysresultat.....	16
Vänersborg 229 – boplats.....	16
Fynd.....	16
Anläggningar.....	20
Analysresultat.....	20
Vänersborg 231 – boplats.....	20
Fynd.....	20
Anläggningar.....	22
Analysresultat.....	22
Vänersborg 233 – boplats.....	22
Fynd.....	22
Anläggningar.....	22
Analysresultat.....	22
Fastställande av antikvarisk status.....	22
Vänersborg 158 – Tegelindustri.....	22
Vänersborg 95:1 – Fossil åker.....	22
Övriga kulturhistoriska lämningar.....	25
Vänersborg 218 – Hägnad.....	25
Vänersborg 220 – Gränsmärke.....	25
Vänersborg 221 – Kemisk industri.....	25
Vänersborg 222.– Husgrund.....	25
Vänersborg 223 – Hägnad.....	25
Vänersborg 224 – Färdväg.....	25

Vänersborg 225 – Röjningsröse.....	25
Vänersborg 226 – Röjningsröse.....	27
Vänersborg 227 – Röjningsröse.....	27
Vänersborg 228 – Lägenhetsbebyggelse.....	27
Vänersborg 230 – Lägenhetsbebyggelse.....	27
Vänersborg 232 – Lägenhetsbebyggelse.....	27
Tolkning – Fornlämningar.....	28
Vänersborg 95:1 – Fossil åker.....	28
Vänersborg 158 – Tegelindustri.....	28
Vänersborg 219 – Boplats.....	28
Vänersborg 229 – Boplats.....	28
Vänersborg 231 – Boplats.....	28
Vänersborg 233 – Boplats.....	28
Tolkning – Övriga kulturhistoriska lämningar.....	28
Vänersborg 218 – Hägnad.....	28
Vänersborg 220 – Gränsmärke.....	28
Vänersborg 221 – Kemisk industri.....	29
Vänersborg 222 – Husgrund historisk tid.....	29
Vänersborg 223 – Hägnad.....	29
Vänersborg 224 – Färdväg.....	29
Vänersborg 225 – Röjningsröse.....	29
Vänersborg 226 – Röjningsröse.....	29
Vänersborg 227 – Röjningsröse.....	29
Vänersborg 228 – Lägenhetsbebyggelse.....	29
Vänersborg 230 – Lägenhetsbebyggelse.....	29
Vänersborg 232 – Lägenhetsbebyggelse.....	29
Resultat gentemot undersökningsplanen.....	30
Antikvarisk bedömning.....	30
Källor.....	32
Bilagor.....	33

Bilaga 1. Schakt- och provgropsbeskrivningar

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar

Bilaga 3. Fyndtabell

Bilaga 4. Resultat av vedartsanalys

Bilaga 5. Resultat av ¹⁴C-analys

Bilaga 6. Vänersborg 158 – Industrilämning/ Tegelindustri, Skavens tegelbruk

Figur 1. Översiktskarta med utredningsområdet markerat (ring). Skala 1:1 000 000.

Öxnered 5:16 m.fl.

Vänersborgs socken, Vänersborgs kommun

Arkeologisk utredning

Sammanfattning

Rio Göteborg har på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götalands län utfört en arkeologisk utredning inom Öxnered 5:16 m. fl., Öxnered socken, Vänersborgs kommun. Utredningen föranleddes av detaljplanearbete för nya bostäder och centrum. Utredningsområdet är cirka 98 hektar stort och beläget mellan 45–70 meter över havet. Dess norra och östliga delar gränsar till sjön Skaven. Området utgörs idag huvudsakligen av skogsklädda bergsområden med inslag av våtmarker med enstaka bebyggda tomter främst i nordöstra delen av utredningsområdet. Odlingsmark finns i den sydvästra delen av området.

Inom utredningsområdets fanns de sedan tidigare kända lämningarna Vänersborg 95:1 och 158–163 registrerade. Lämningarna utgjordes av Skavens tegelbruk (Vänersborg 158–163) med äldsta belägg från 1836–40 och fossil åkermark (Vänersborg 95:1).

Syftet med den arkeologiska utredningens var att klargöra om några okända lämningar berörs av arbetsföretaget, samt att avgränsa fornlämningen Vänersborg 95:1 mot exploateringsytan. Därtill skulle antikvarisk status fastställas för lämningarna Vänersborg 158–163.

Fältarbetet inleddes med att området inventerades efter potentiella boplatsslägen. Vid samma tillfälle återbesöktes även sedan tidigare kända lämningar för okulär besiktning. I samband med inventeringen påträffades 12 övriga kulturhistoriska lämningar, vilka registrerades i FMIS som Vänersborg 218, 220–228, 230 och 232. Därtill påträffades ett flertal ytor vilka bedömdes som potentiella boplatsslägen och behövde undersökas vidare med sökschakt eller genom provgroppgrävning. Vid sökschaktning med grävmaskin upptogs totalt 111 schakt (S1-111) och därtill grävdes 68 provgropar (Pg1-68) för hand.

Utredningen resulterade i att fyra nya fornlämningar, vilka tolkas som boplatser, registrerades i FMIS. Boplatserna baserades på fynd av flinta samt förekomsten av anläggningar. Fornlämningarna registrerades som Vänersborg 219, 229, 231 och 233.

För att datera lämningar mot tidsgränsen 1850 skickades två kolprover på vedarts- och ¹⁴C-analys. Kolproverna kom från A1002 (kokgrop) inom boplatsten Vänersborg 229 samt A1004 (ugn) inom boplatsten Vänersborg 219 har efter fältarbetet ¹⁴C-daterats. Dateringen för Vänersborg 229 visar på en brukning av kokgropen under bronsålder (vid 2833±32 BP eller 1090 – 900 BC). Dateringen för Vänersborg 219 gav en datering på 102±30 BP som visar på ett senare bruk under historisk tid. Lämningen registrerades som fornlämning innan dateringsresultaten fastställdes.

Lämningarna vid Skavens tegelbruk (Vänersborg 158–163) har äldsta belägg från 1836–40. Då tegelindustrin har tillkommit före 1850 är dess antikvariska status klargjord och den registreras som fornlämning. I samband med redovisningen av den arkeologiska utredningen flyttades samtliga lämningar över till Vänersborg 158.

Den fossila åkermarken Vänersborg 95:1 ligger inom en ca 130 x 30 meter stor yta och omfattas av 4–7 åkerparceller som är 1,8–3,6 m breda. Inom området finns även lämningarna från en husgrund och en källare. Lämningarna är efter utförd utredning avgränsade inom exploateringsytan.

Rio Göteborg anser att Vänersborg 95, 158, 219, 229, 231 och 233 bör undersökas vidare om exploateringsplanerna kvarstår. Rio Göteborg anser även att de övriga kulturhistoriska lämningarna Vänersborg 218, 220–228, 230 och 232 bör så långt det är möjligt bevaras.

Bakgrund

Under oktober-november 2017 utförde Rio Göteborg, på uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götalands län, en arkeologisk utredning, med diarienummer 431-29625-2017, inom Öxnered socken, Vänersborgs kommun. Utredningen föranleddes av detaljplanearbete för nya bostäder och ett centrum inom fastigheterna Öxnered 5:17 m. fl.

Utredningsområdet

Utredningsområdet på cirka 98 hektar är beläget öster om samhället Öxnered inom fastigheterna Öxnered 5:17 m. fl., strax sydväst om Vänersborg (figur 1 och 2). Området är beläget mellan 45–70 meter över havet. Dess norra och östliga delar gränsar till sjön Skaven. Området utgörs idag huvudsakligen av skogsklädda bergsområden med inslag av våtmarker. Skogsmarken är lätt böljande med berg i dagen. I nordöstra delen av utredningsområdet finns enstaka villor längs Skavenvägen, främst inom områdets strandnära del (figur 2). Det finns även öppna ytor som utgörs av odlingsmark i den sydvästra delen av området. Enligt SGU:s jordartskarta utgörs utredningsområdet huvudsakligen av urberg täckt av olika slags glacialsand och glacial finlera med fickor av postglacial finsand. Där jordarten är mer sandig har marken historiskt omfattat ängar men är idag bevuxen av träd.

Inom utredningsområdet fanns sedan tidigare ett antal registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar (figur 2) (FMIS 2017). Vid utredningsområdets norra gräns, i Skaveviken, fanns vraket Vänersborg 201. I områdets nordligaste del fanns lämningarna Vänersborg 158–163 som utgjordes av Skavens tegelbruk och omfattade tegelbrukslämningar i form av bland annat en tegelugnsruin, tre husgrunder, skrottegel, vägbank, lerupplag samt täktytor (figur 3). Brukets äldsta belägg är från Vassända-Naglums sockens husförhörlängd 1836–40, samt mantalslängd 1836. Söder om tegelbruket vid Skavenvägen ligger fornlämningen Vänersborg 95:1 vilken utgörs av fossil åkermark.

Tidigare fynd och undersökningar

Kring utredningsområdet finns tre registrerade fyndplatser: Vänersborg 114:1, ungefärligt inprickad fyndplats för en skafthålsyxa; Vänersborg 116, som utgör uppgift om två brandgravar med ungefärlig inprickning; och Vänersborg 123, också en ungefärligt inprickad fyndplats för en skafthålsyxa. Norr om utredningsområdet i viken Vassbotten finns flera registrerade skeppsvrak, bland annat Vänersborg 174, 175, 176 och 177 (figur 2).

Inom det aktuella utredningsområdet har inga tidigare arkeologiska undersökningar genomförts.

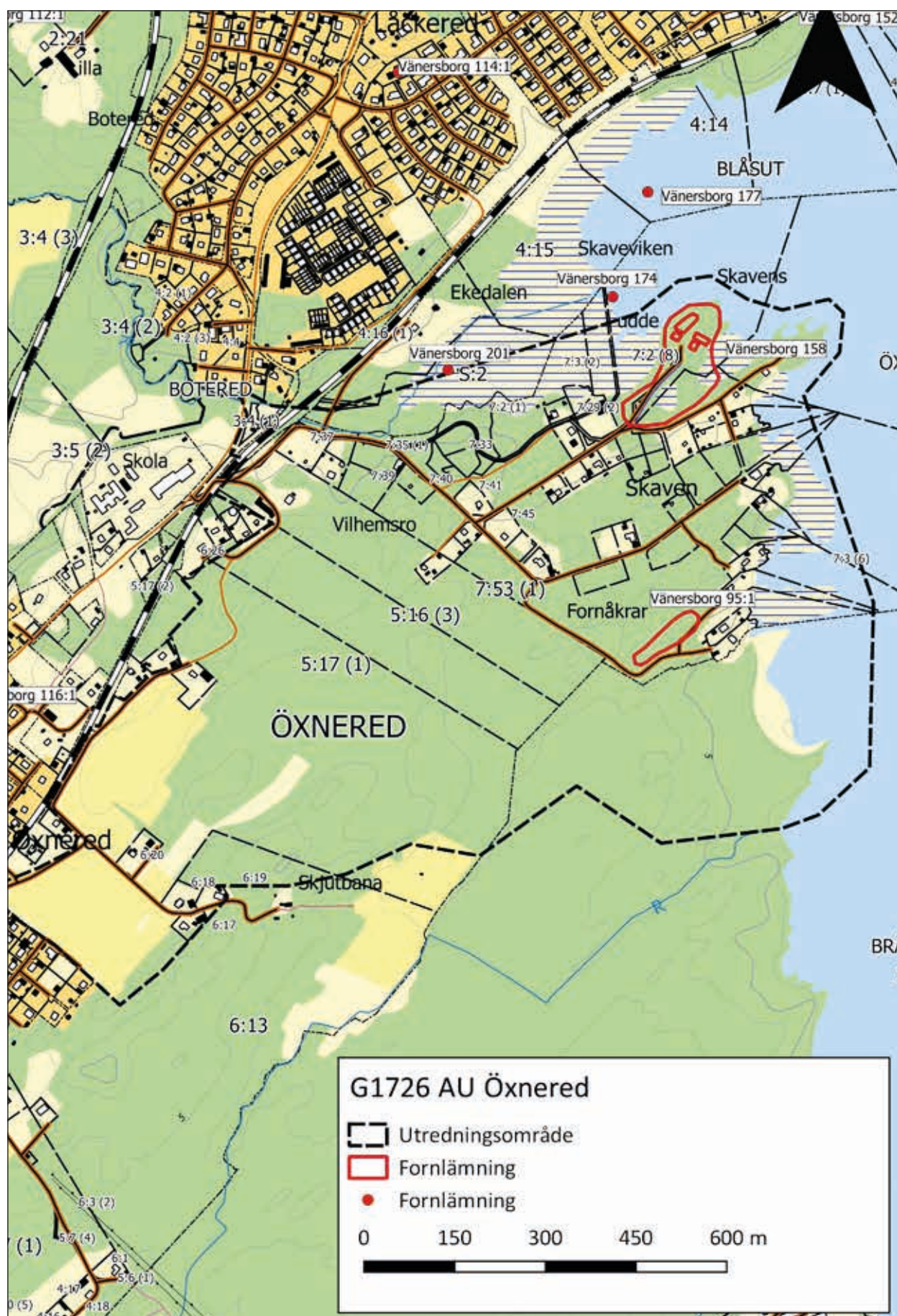
Syfte

Den arkeologiska utredningen syftade till att skapa ett planerings- och beslutsunderlag, som grund för den fortsatta exploateringsprocessen. Den skulle klargöra huruvida tidigare okända fornlämningar fanns inom området. När utredningen var klar skulle alla lämningar inom området vara kända och bedömda avseende fornlämningsstatus.

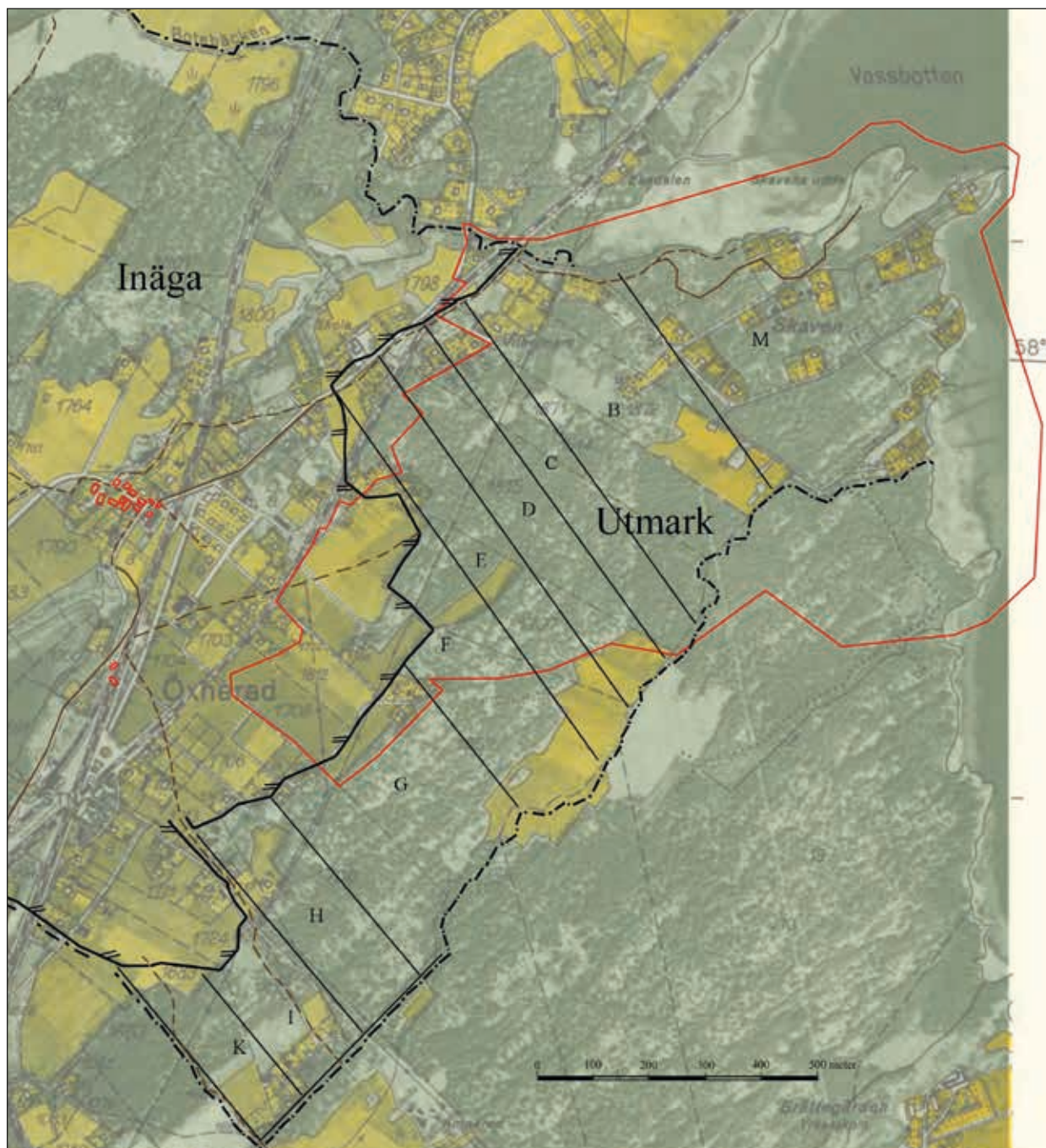
Beträffande lämningar som kan ha tillkommit i anslutning till tidsgränsen 1850 skulle grunderna på vilka antagandet om tid för tillkomst gjorts redovisas. I den arkeologiska utredningen ingick även att avgränsa eventuella fornlämningar mot exploateringsytan.

Utredningen omfattade även fastställande av antikvarisk status för följande redan kända lämningar:

- Vänersborg 158, tegelindustri, övrig kulturhistorisk lämning
- Vänersborg 159, övrigt (brukningsväg), övrig kulturhistorisk lämning
- Vänersborg 160, husgrund historisk tid, övrig kulturhistorisk lämning
- Vänersborg 161, husgrund historisk tid, övrig kulturhistorisk lämning
- Vänersborg 162, husgrund historisk tid, övrig kulturhistorisk lämning
- Vänersborg 163, husgrund historisk tid, övrig kulturhistorisk lämning

Figur 2. Översiktskarta med utredningsområdet (svart markering) och närliggande fornlämningar (röd markering). Skala 1:1000.

Figur 3. Storskifte kartan från 1796. På utmarken inom utredningsområdet finns inga byggnader redovisade. Däremot finns de äldre skiftena på utmarken för Öxnered/Lilla Botered redovisade. Utredningsområdet är markerat med rött på kartan.

Initialt ingick även en antikvarisk statusbedömning av Vänersborg 201, en fartygs-/båtlämning. Lämningen ströks dock ur förfrågningsunderlaget innan utredningen genomfördes.

Metod

Inledningsvis studerades äldre kart- och arkivmaterial i syfte att öka förståelsen för kulturlandskapets framväxt samt att urskilja äldre bruk och möjliga strukturer inom utredningsområdet. Kartstudien omfattade äldre kartmaterial, jordartskartor, strandlinjedatabaser, ortnamnsarkiv och fornlämningsregistret (LMV 2018, SGU 2018, Ortnamnen i Älvsborgs län del XII Väne härad 1906, FMIS 2018).

I det efterföljande fältarbetet genomfördes initialt en okulär besiktning av utredningsområdet. Besiktningen fokuserade på de områden som identifierades vid kart- och arkivstudien, såsom potentiella

grav- och boplatslägen, områden med historiska aktivitetsytor samt vid lokalerna för de sedan tidigare registrerade kulturhistoriska lämningarna Vänersborg 158–163. Iakttagelserna i fält dokumenterades med beskrivning, foto och mättes in med RTK-GPS. I den nästkommande fasen av fältarbetet upptogs schakt med grävmaskin, och där maskin inte kunde komma fram grävdes provgropar för hand.

Schakt och provgropar förlades inom ytor definierade utifrån resultaten från kart- och arkivstudien, samt med hänsyn till topografi och iakttagelser gjorda vid besiktningen. Vissa schakt togs upp med dubbel skopbredd i syfte att lättare bedöma lämningars utbredning och karaktär. Schakt och provgropar dokumenterades med RTK-GPS, digital beskrivning och fotografi.

Ur kolbärande anläggningar insamlades prover för vedarts- och ¹⁴C-analyser. Proverna togs i syfte att säkerställa eventuell fornlämningsstatus mot 1850 års gräns.

Fynd av vikt för tolkning och datering insamlades, övriga fynd återdeponerades i respektive grävenhet. Fynden separerades utifrån iakttagen lagerföljd och kontext. Fynden sorterades, beskrevs, registrerades digitalt och förvaras i låst och larmad fyndmagasin i väntan på fyndfördelning. Flintmaterial sorterades med stöd av "Sorteringschema för flinta" (Andersson et al 1978).

Kart- och arkivstudier

Analysen av det historiska kartmaterialet utfördes av arkeolog Mats Petterson, Rio Göteborg. Det aktuella utredningsområdet omfattas av fem historiska kartakter.

Ortnamn

Öxnered är ett stationssamhälle, tillhörande Vänersborgs stad i Västergötlands län. Namnet omnämns första gången som Öxnarid, 1546. I förleden ingår antingen den fornsvenska plural formen 'yxsna' av ordet oxe, vilket kan indikera på brytning eller nyodling av mark med hjälp av oxar eller så kommer namnet ur en likljudande genitivform av det äldre namnet på Öxsneredssjön, på fornsvenska 'Yxne' Öxen (jfr Öxen Lacus 1654). Om sjönamnet också hör ihop med ordet oxe eller ska tolkas på annat sätt är oklart. Efterledet i Öxnered är -ryd 'röjning' (Svenskt ortnamnslexikon, Uppsala 2016).

Enskifteskartan/inägan år 1827

I beskrivningen till enskifteskartan upprättad år 1827 uppges att Öxnered var ett kronoskatteposthemman. Så kallades de gårdar som skulle förse postryttare med utvilade hästar så att posten skulle kunna ha en snabb gång genom landet (LMV 1827 Akt nr: 15-VAU-31).

Förändringar mellan kartgenerationerna/utmarken

Nedan redovisas situationen och förändringar vad gäller byggnader och vägar inom undersökningsområdet mellan de tidsperioder som representeras av fem historiska kartor:

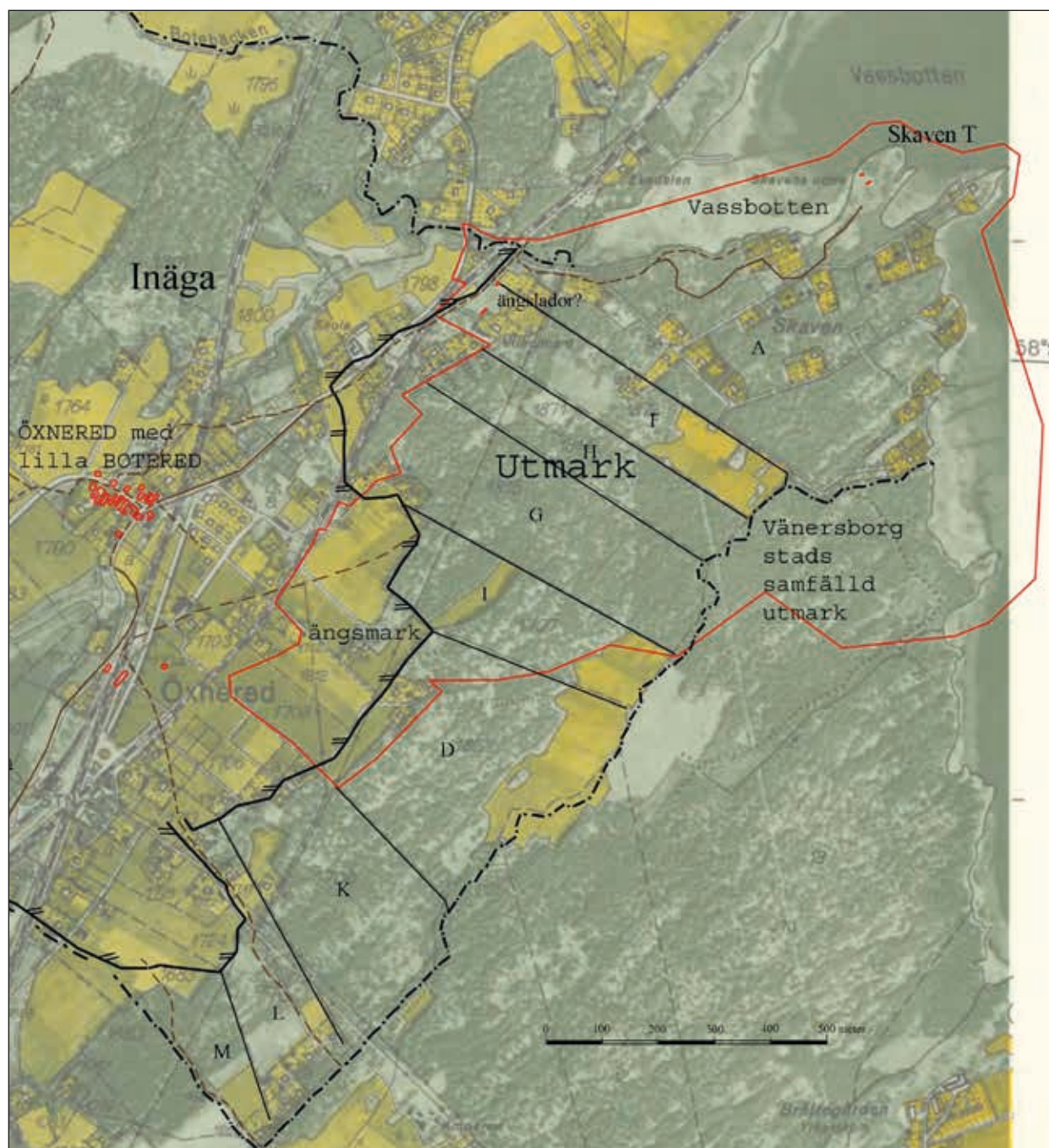
1796 – Storskifte utmarken

"I jämlikhet med föregående delningsbeskrivning blev härefter varje skifte instenat. Wassädes rågångar emot Wenerborgs stads hemman och hemmanen ____ uti Lerdalen med laglige rå och rör försedde, allt uti ____ och vederbörande delägare när- och övervaro." På utmarken inom utredningsområdet finns inga byggnader redovisade. Däremot finns de äldre skiftena på utmarken för Öxnered/Lilla Botered, inom den yta som täcks av utredningsområdet, redovisade (figur 3).

1830 – Lagaskifteskartan/utmark

"... skiftesdelning å skogsmarken till 1/8-dels mantal Öxnered med Lilla Botered 1/8-dels mantal samt afgärda hemmanet Gjöttered 1/16-dels mantal i Älvsborgs län Vene härad och Gustav Adolfs socken upprättad år 1830."

De västra byggnaderna vid littera 380 och 380a är troligen ängslador. Ute på udden i östra delen av utmarken finns torpet Skaven markerat med två byggnader. De nya skiftena på utmarken för Öxnered/Lilla Botered, inom den yta som täcks av utredningsområdet, är betecknade med littera "A, F, H, G, I" och "D" på lagaskifteskartan, se nedan, och byts alltså mot tidigare ägor, vilka är redovisade med sifferbeteckningar.

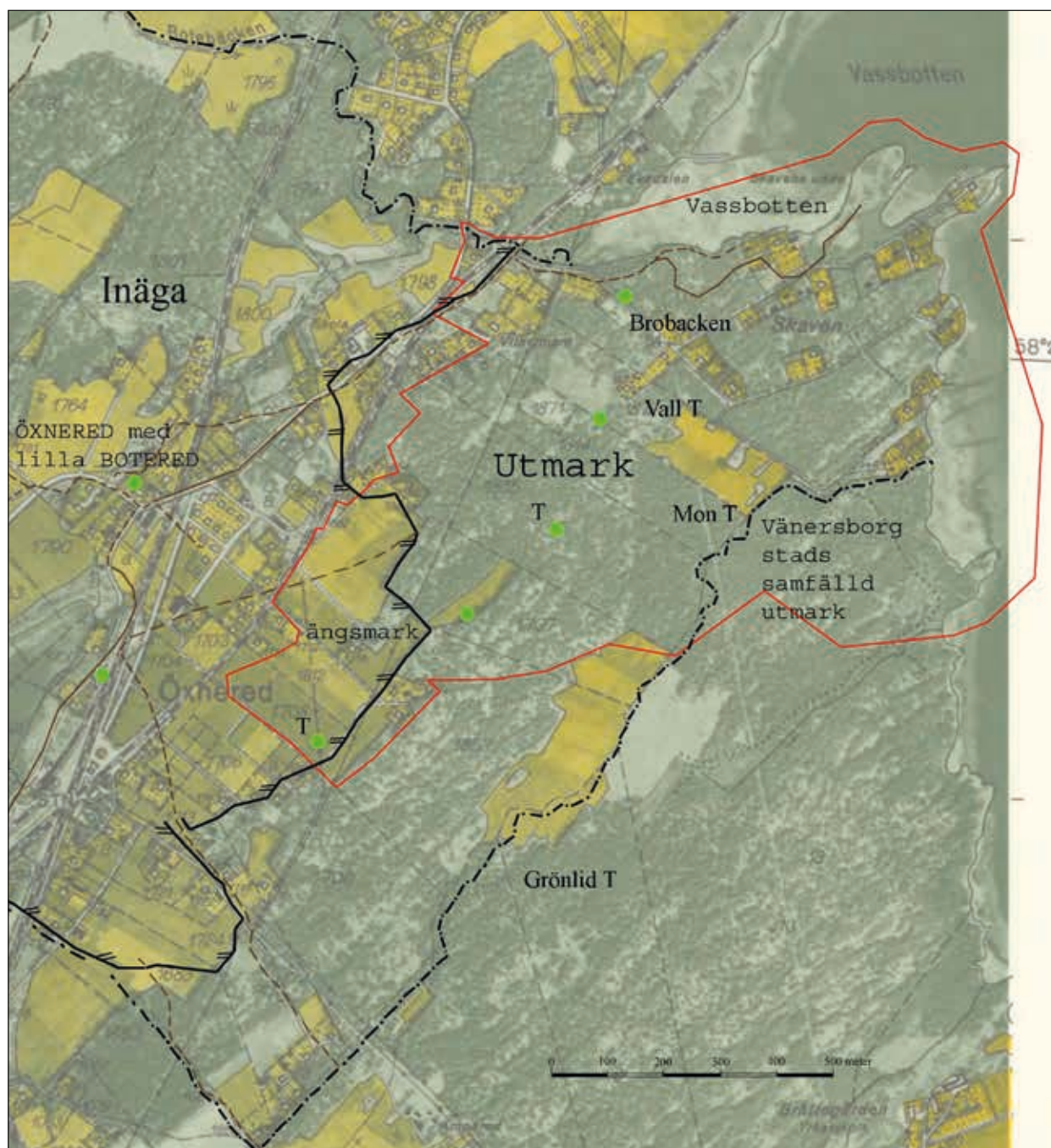
Figur 4. Laga skifteskartan från 1830. Ute på udden i östra delen av utmarken finns torpet Skaven markerat med två byggnader. Lagaskiftesgränserna stämmer i största delen med dagens fastighetsgränser. Utredningsområdet är markerat med rött på kartan.

Lagaskiftesgränserna stämmer i största delen med dagens fastighetsgränser som redovisas på det ekonomiska kartbladet (figur 4).

1841–1859 – Generalstabskartan utmarken

På generalstabskartan finns fyra torp markerade, med "T", på utmarken; det norra är Brobacken, söder om detta ligger torpet Vall, söder om detta ligger torpet Mon, söder om detta en byggnad utan namn och slutligen söder om denna torpet Grönlid (utanför utredningsområdet).

Ytterligare en byggnad mellan torpen Mon och Grönlid finns på kartan, dock utan någon beteckning. Att placeringen endast överensstämmer i höjdlid antas bero på den stora generaliseringsgraden i denna typ av karta. Några övriga torp eller byggnader är inte kända i närheten av de markerade torpen "T" (figur 5).

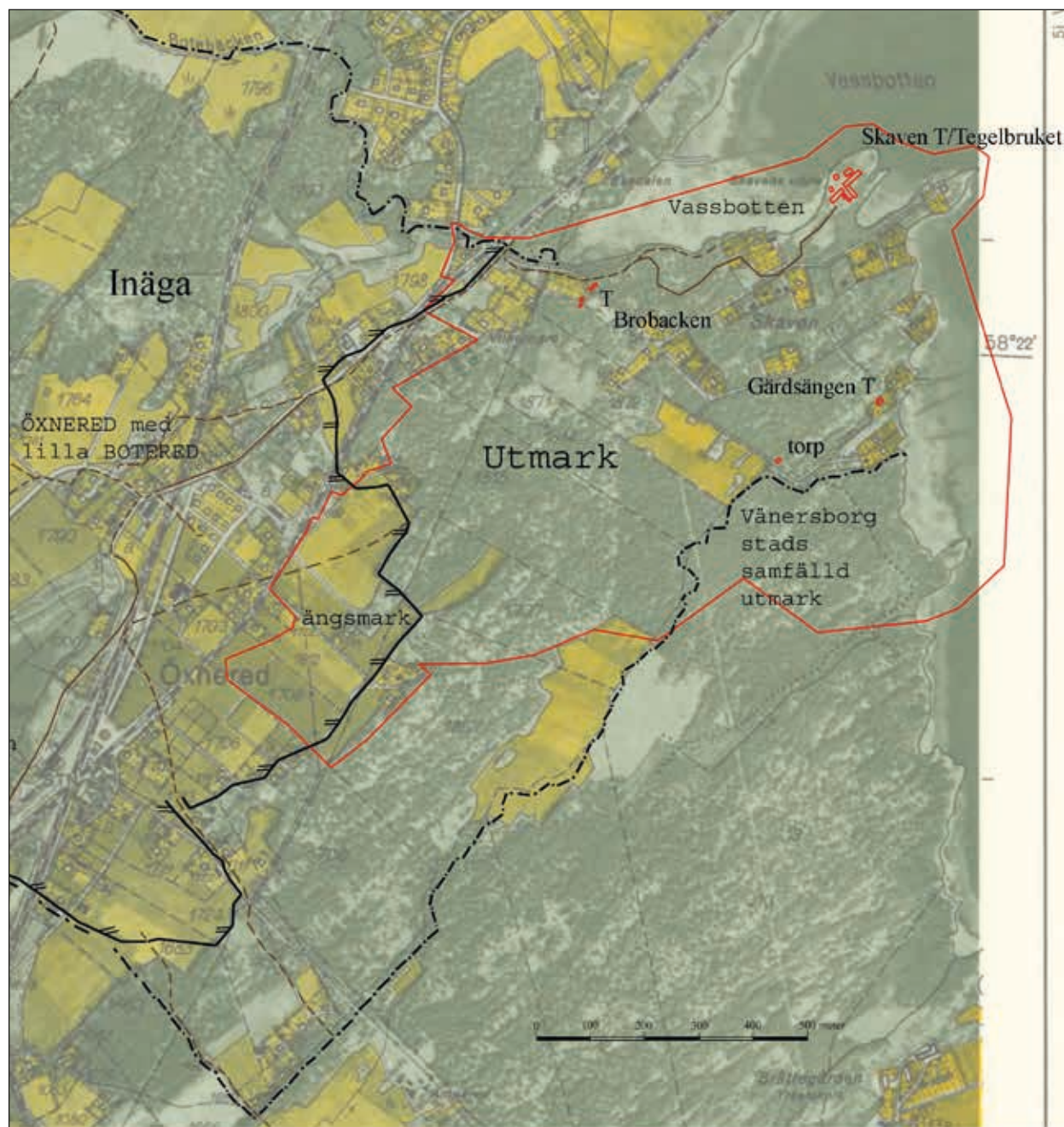
Figur 5. Generalstabskartan 1841. På kartan finns fyra torp markerade, med "T", på utmarken. Utredningsområdet är markerat med rött.

1862 – Hemmansklyvning

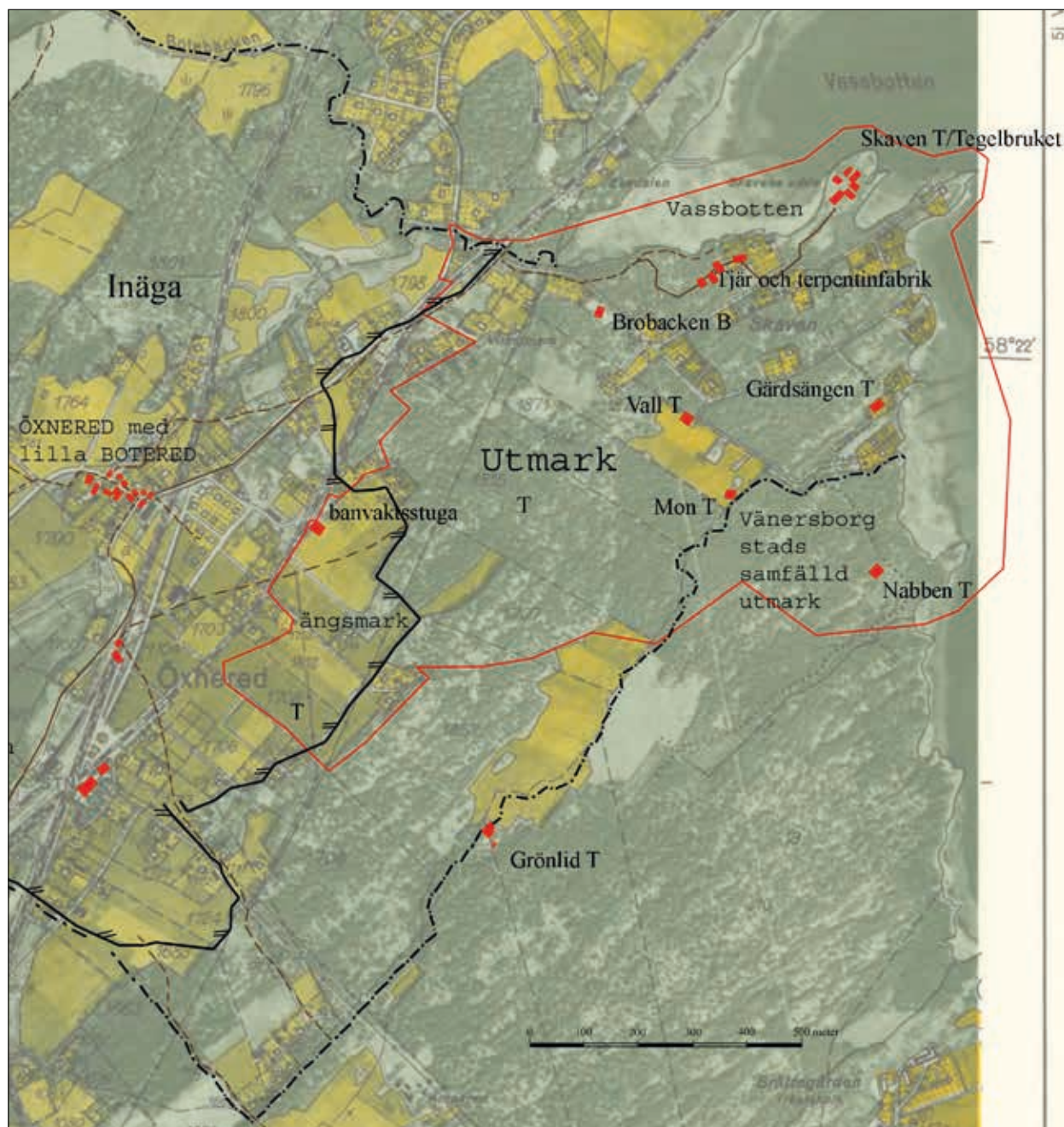
Ängsladorna från lagaskifteskartan i väst är inte utritade på hemmansklyvningskartan. Torpet Brobacken är nu markerat med tre byggnader. Torpet Skaven är nu markerat med sex byggnader och två runda konstruktioner, de flesta utgör troligen tegelbruksbyggnader. Vägen till Skaven är vid denna tid helt utbyggd. Torpet Gärsängen är markerat med två byggnader, den mindre ligger drygt 200 meter sydväst om torpet (figur 6).

1894 – Häradskartan

Brobacken är markerad som backstuga. Vall, Mon, Gärsängen och Nabben är markerade som torp. En tjär- och terpentinfabrik i form av fyra byggnader har tillkommit mellan Brobacken och Skaven. En banvaktsstuga finns markerad i utredningsområdets sydvästra hörn (figur 7).

Figur 6. Hemmansklyvning 1862. Flera fastigheter är byggda och Torpet Skaven är markerat med sex byggnader och två runda konstruktioner, de flesta utgör troligen tegelbruksbyggnader. Utredningsområdet är markerat med rött på kartan.

Figur 7. Häradskartan 1894. Flera fastigheter är bebyggda och fyra lokaler är markerad som torp. Tjär- och terpentinfabriken är markerad som fyra byggnader mellan Brobacken och Skaven.

Publik verksamhet

Det fanns ingen plan eller medel för publik verksamhet upptagna i projektets undersökningsplan. Intresserad allmänhet kunde följa arbetet via Rio Göteborgs sociala medier. Besökare i fält informerades om projektet av fältarkeologerna. Arbetet rymdes inom tiden och kostnaderna för fältarbetet utan att det påverkades negativt.

Fältarbete

Under den arkeologiska utredningen grävdes sammanlagt 111 maskingrävda schakt och 68 handgrävda provgropar (figur 8, bilaga 1). Vid utredningen registrerades fyra fornlämningar, Vänersborg 219, 229, 231 och 233, och 12 övriga kulturhistoriska lämningar, Vänersborg 218, 220–228, 230 och 232.

Vänersborg 219 – Boplats

Fornlämningens registrering baseras på den anläggning som påträffades i schakt S95 (bilaga 1). Detta schakt grävdes i södra delen av utredningsområdet (figur 9). Schaktet mätte 6,4 x 3,2 meter och grävdes ned till 0,45 meters djupt. Under grässvål och förna (lager L1) som var 0,15 meter tjock, fanns ett äldre matjordslager (L 2) cirka 0,23 meter tjockt.

Efterföljande lager (L 3) utgjordes av en rödgul lera. En anläggning påträffades i L3. För att säkerställa lämningens status mot kulturminneslagens gräns, år 1850, togs ett kolprov ur anläggningen för datering. Boplatsen är cirka 15 x 30 meter stor och är topografiskt avgränsad av berg i dagen och ett lite sankare område och av fyndtomma grävenheter.

Fynd

Inga fynd påträffades inom ytan för Vänersborg 219 vid den arkeologiska utredningen.

Anläggningar

En anläggning, A1004, påträffades inom ytan (bilaga 2). Anläggningen, som var rund i ytan, mätte cirka 1,4 meter i diameter. Den undersöktes inte i sin helhet. I ytan bestod anläggningen av en cirkel med kol som omgavs av en mörkbrun något humös sand med eventuellt skörbrända stenar.

Innanför kolcirkeln bestod fyllningen av brun sand med rödbruna partier, möjligen med bränd lera. Anläggningen tolkades som rest av en ugn.

Analysresultat

Ur anläggningen samlades kolprov in för analys. Kolprovet skickades för vedartsanalys i syfte att få fram ett prov med så låg egenålder som möjligt för vidare ¹⁴C-datering. Ur provet plockades träkol från gran ut (bilaga 4).

Resultatet av ¹⁴C-dateringen visade att anläggningen kunde dateras till historisk tid. Analysen gav en datering på 102±30 BP med två toppar på 95,4% sannolikhet. Den äldre ligger på 27,3% sannolikhet mellan AD 1680 och 1740 och den yngre på 68,1% mellan AD 1800 och 1940 (bilaga 5).

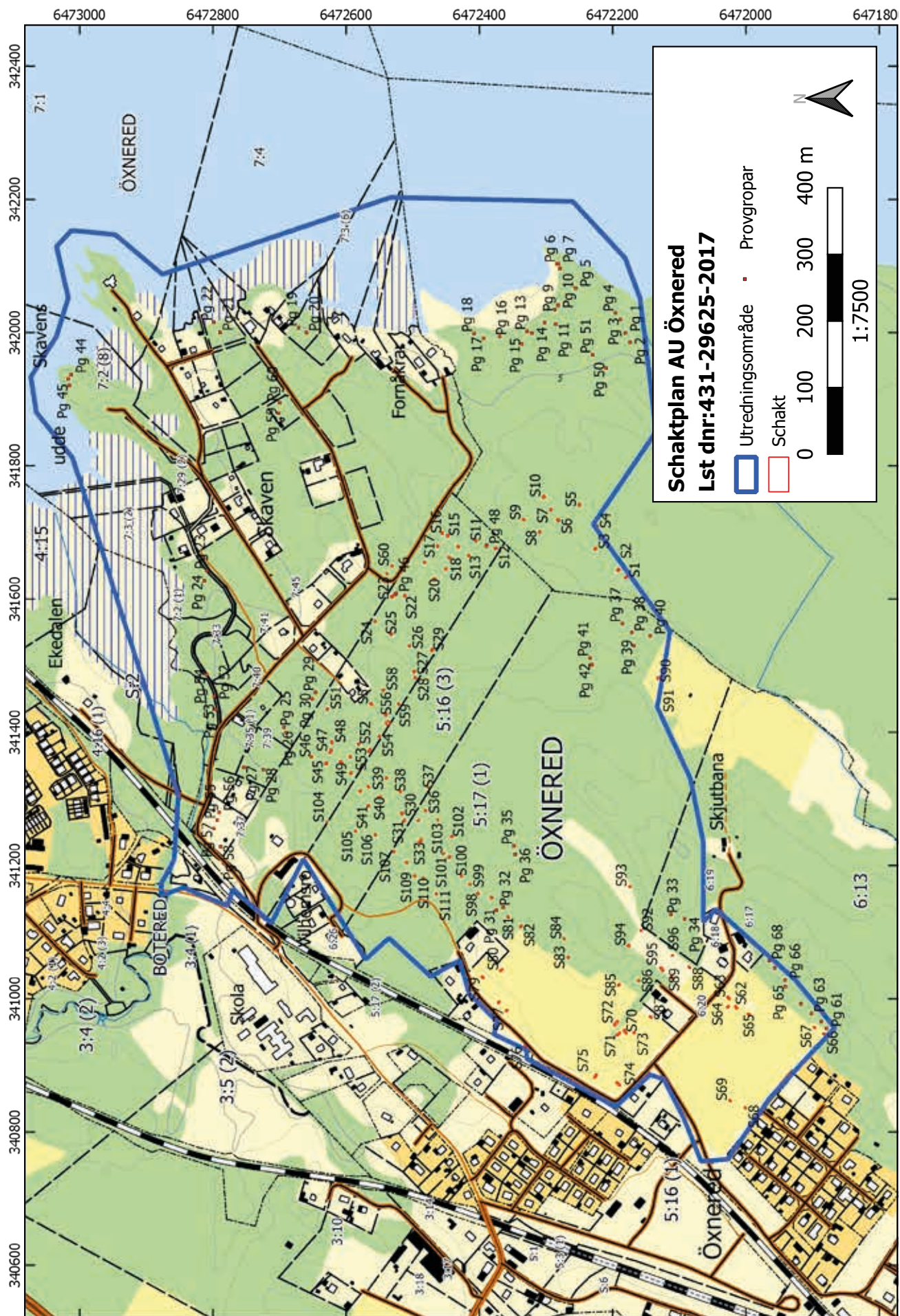
Vänersborg 229 – Boplats

Fornlämningen är baserad på fyndet av två anläggningar i schakt S55 (figur 10, bilaga 1). Schaktet S55 var 5,7 x 5,2 meter stort. Under grässvålen (L1) som var 0,1 meter tjockt, påträffades ett lager rödbrun grusig sand med enstaka stenar (L2).

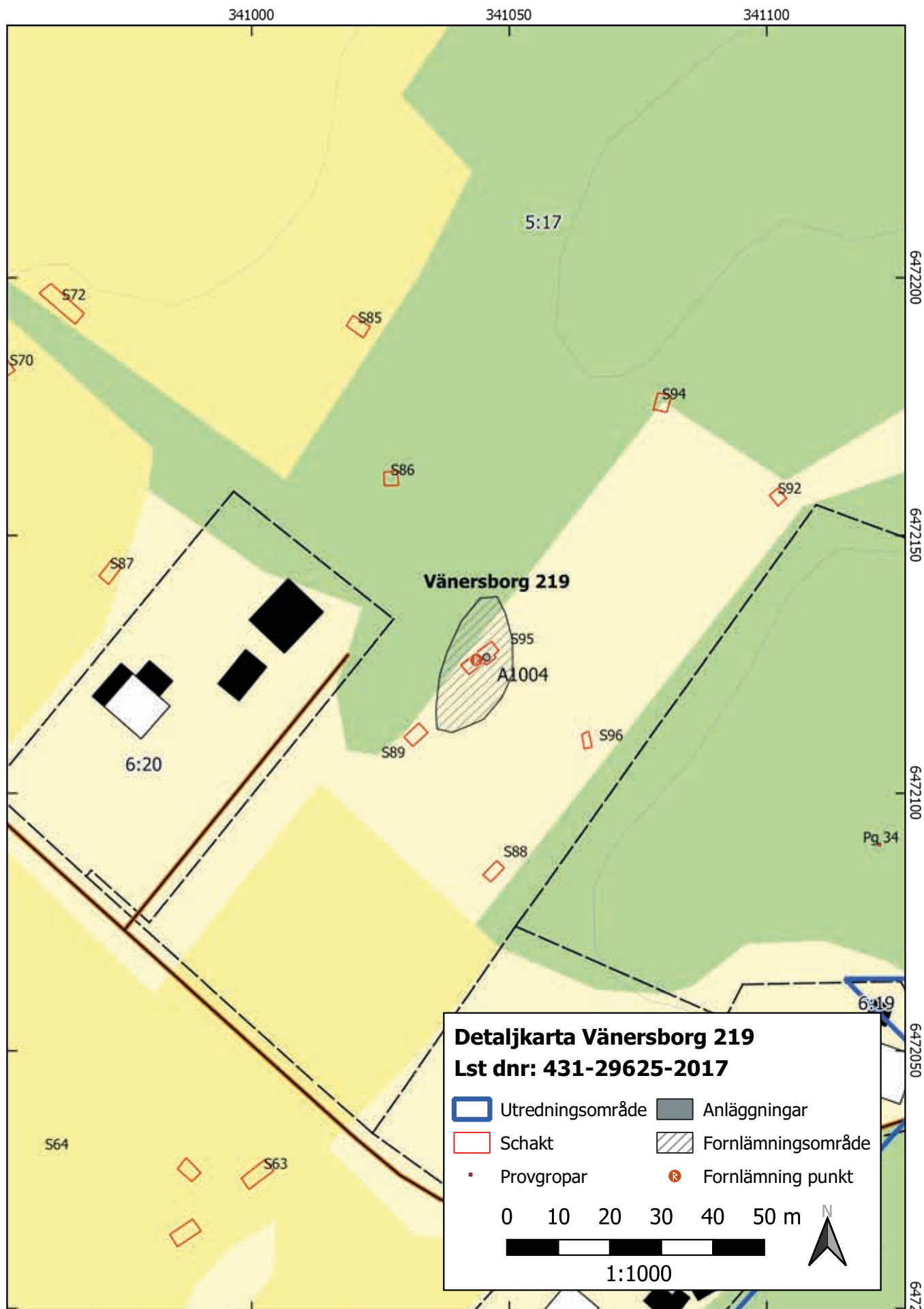
Boplatsen är topografiskt avgränsad av berg i dagen och ett lite sankare område, samt av fynd- och anläggningstomma grävenheter. Den registrerade fornlämningen uppgår till att innefatta en yta om cirka 25 x 14 meters storlek, cirka 350 kvadratmeter.

Fynd

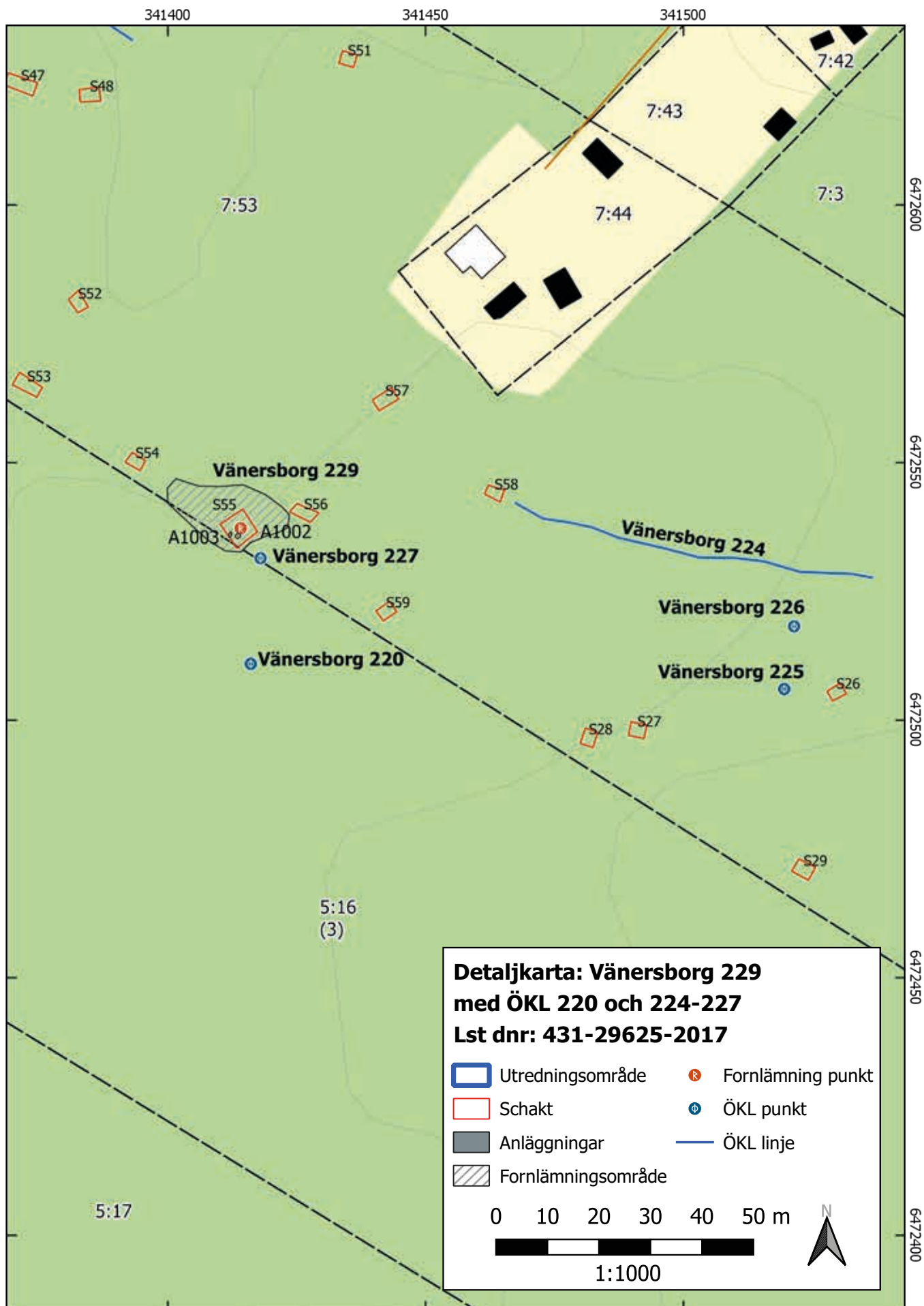
Inga fynd påträffades inom ytan för Vänersborg 229 vid den arkeologiska utredningen.

Figur 8. Schaktplan AU Öxnered mot Fastighetskartan vektor. Skala 1:7 500.

Figur 9. Detalj karta Vänersborg 219 mot Fastighetskartan vektor. Skala 1:1 000.

Figur 10. Detaljkarta Vänersborg 229 samt ÖKL Vänersborg 220 och 224-227 mot Fastighetskartan vektor Skala 1:1 000.

Figur 11. Anläggning A1002, en kokgrop, i schakt S55. Foto mot sydväst.

Anläggningar

Två anläggningar framkom vid utredningen. Anläggningarna utgjordes av en kokgrop, A1002, och en hård, A1003 (figur 11, bilaga 3). Kokgropen undersöktes vidare för att fastställa anläggningstypen och om möjligt hitta material för naturvetenskapliga prover och för en säker datering. Anläggningen var rund och cirka 0,85 meter i diameter och den vara 0,28 meter djup. I fyllningen fanns skörbränd sten och kol. A1003 undersöktes inte.

Analysresultat

Ur kokgropen A1002 togs prover för datering. Kolproverna skickades för vedartsbestämning i syfte att få fram ett material med så låg egenålder som möjligt. Ur provet plockades träkol av hassel ut (bilaga 4). Provet skickades sedan vidare för ^{14}C datering. Dateringen visar på en brukning vid 2833 ± 32 BP eller 1090 – 900 BC (95,4% sannolikhet) det vill säga under bronsåldern (bilaga 5).

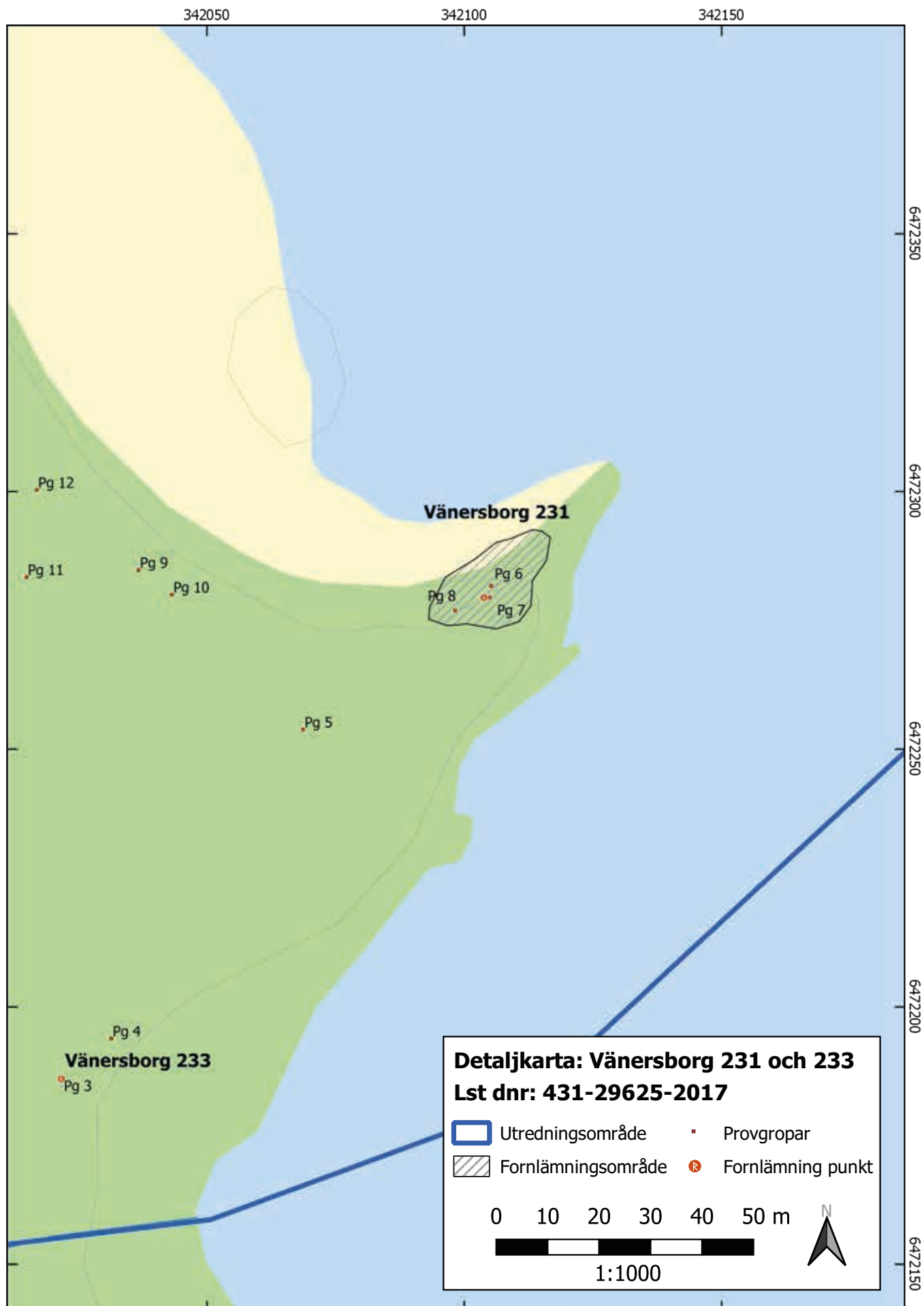
Vänersborg 231 – Boplats

Fornlämningen registrerades som boplats baserat på de flintavslag som framkom i provgroparna Pg7 och Pg8 (bilaga 1 och 3). Boplatsen är cirka 15 x 30 meter stor och har avgränsats topografiskt (berg i dagen) samt av fyndtomma grävnheter. Boplatsen är belägen på en udde som sticker ut i sjön Vassbotten (figur 12).

Fynd

Fynd i from av flintavslag framkom i provgroparna Pg 7 och Pg8, Fnr 2-3. Fynden i Pg 7 framkom i L2 och utgjordes av 33 avslag som sammanlagt väger 57 gram, bilaga 3. Flintan är till stor del kraftigt bränd varför mängden observationer är liten.

Det finns element som kan tyda på en neolitisk datering, bland annat har materialet en relativt hög andel glasig flinta samt ett avslag som möjligen kan komma från en cylinderkärna. Materialet har dock i sin helhet för få tolkbara attribut för att göra en definitiv datering.

Figur 12. Detaljkarta över Vänersborg 231 mot Fastighetskartan vektor. Skala 1:1 000.

Materialet från Pg8 är slaget, men anonymt till sin karaktär och medger ingen närmare datering. Flintmaterialet är genomgången och bedömt av Kalle Thorsberg.

Anläggningar

Det framkom inga anläggning inom ytan för Vänersborg 231.

Analysresultat

Inga prover insamlades inom.

Vänersborg 233 – Boplats

Fornlämningen registrerades som boplats baserat på de flintavslag som framkom i provgropen Pg3, (bilaga 1 och 3). Boplatsen är cirka 15 x 25 meter stor och är topografiskt avgränsad med strandhak och berg i dagen samt av fyndtomma grävnheter. Boplatsen är belägen strax norr om en mindre bäckravin som mynnar i en mindre bukt i sjön. Boplatsen ligger i ett skyddat läge med utsikt över sjön Vassbottens (figur 13).

Fynd

Fyndmaterialet bestod av fyra avslag av flinta (Fnr 1, bilaga 3). Flintmaterialet är anonymt till sin karaktär och medger ingen närmare datering. Flintmaterialet är genomgången och bedömt av Kalle Thorsberg.

Anläggningar

Det framkom inga anläggning inom ytan för Vänersborg 233.

Analysresultat

Inga prover insamlades inom.

Fastställande av antikvarisk status

Vänersborg 158 – Tegelindustri

Tegelindustrin (med ingående element, Vänersborg 158–163) är sedan tidigare registrerad i FMIS, dock som övriga kulturhistoriska lämningar. Skavens Tegelbruks lämningar ligger på näset Skaven mot sjön Vassbotten (figur 14). Inom ett område om cirka 240 x 60–95 meters storlek (nordöst-sydväst) dokumenterades ett antal anläggningar, bland annat en tegelugns lämning, en husgrund och två möjliga husgrunder samt ytor med skrottegel, vägbank, lerupplag samt täktytor (bilaga 6) Nordväst om tegelugnsruinen finns inga synliga lämningar, men strandkanten är täckt med tegelkross och bitar. Vid stranden finns även en äldre brygga på samma plats som syns på hemmanklyvningskarta från 1862.

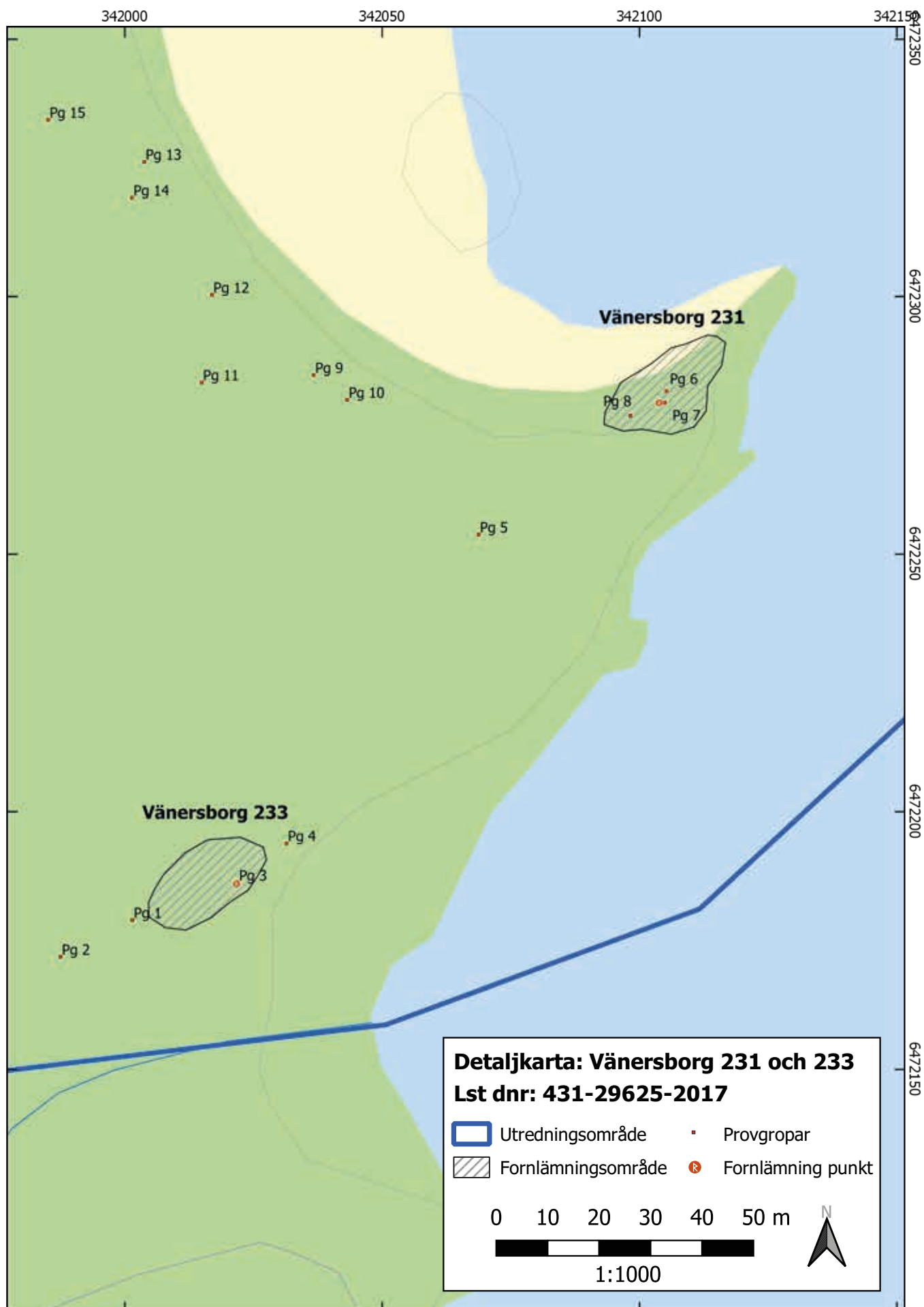
Utifrån kart- och arkivmaterial, samt de arkeologiska lämningar som dokumenterades vid fältarbetet, går det att skilja ut tre skeden inom Skavens tegelbruk: ett torp och två faser inom tegelbruket. Området benämns första gången i det äldre kartmaterialet år 1828 i Wermings Atlas 1814 som Skafveuddan. Före det syns ytan enbart udden som berg i dagen utan uppdelning av marken, Storskifteskartan 1796. (Akt nr 15-VAU-950). För en mer detaljerad beskrivning, med tillhörande arkivstudie av tegelbruket se bilaga 6.

Lämningen bedöms efter utredningen som en lagskyddad fornlämning.

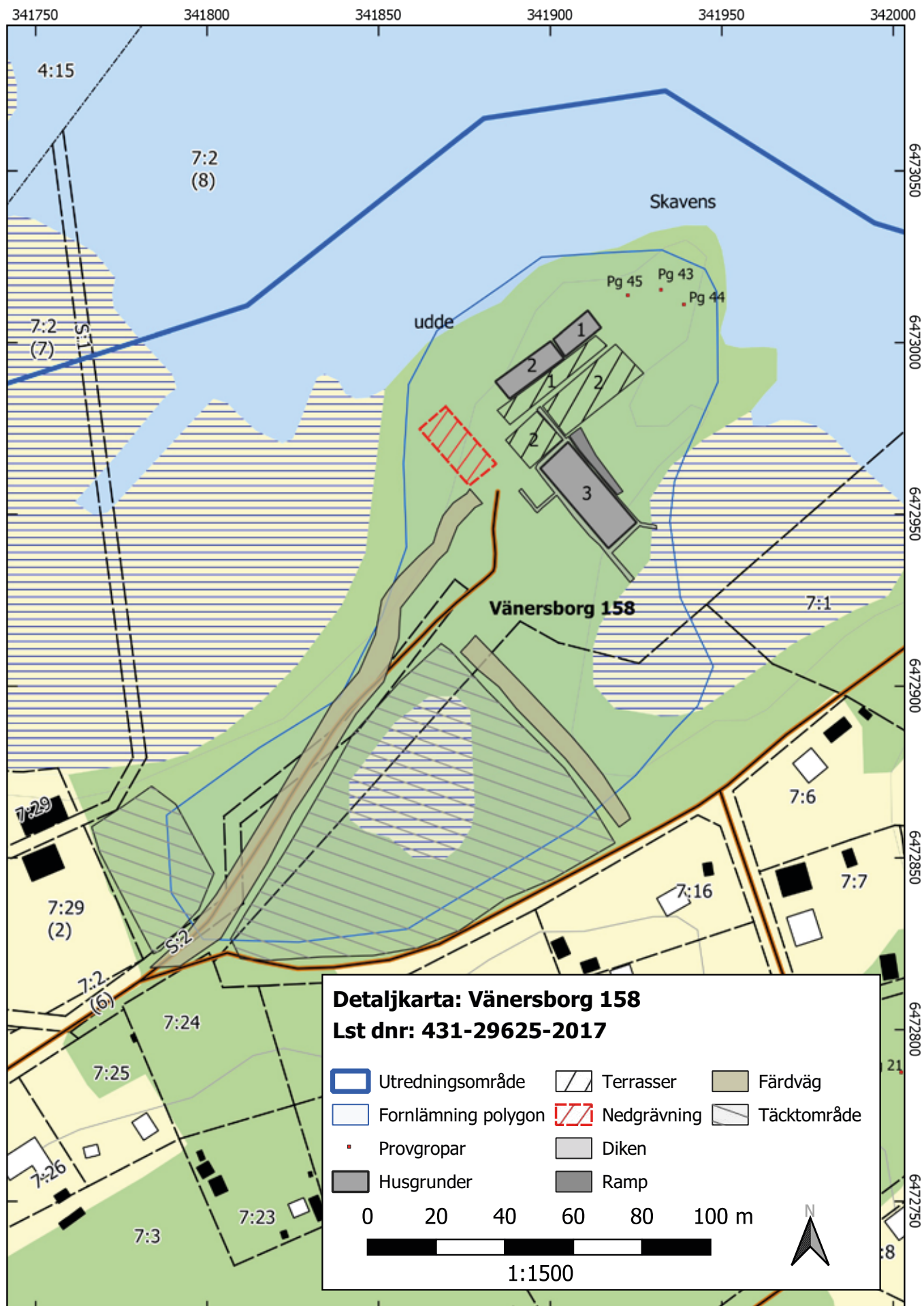
Vänersborg 95:1 – Fossil åker

Fornlämningen utgörs av ett område med fossil åker. Den registrerade ytan uppgår till cirka 130 x 30 meter med 4–7 åkerparceller som är cirka 1,8–3,6 meter breda. Längs den nordvästra kanten av åkermarken ligger fem mindre odlingsrösen.

I sydvästra kanten och norr om den väg som löper längst åkermarkens södra kant återfinns en husgrund med tillhörande källare. Efter utförd utredning anses fornlämningen vara avgränsad inom exploateringsytan.

Figur 13. Detaljkarta över Vänersborg 231 mot Fastighetskartan vektor. Skala 1:1 000.

Figur 14. Detaljkarta Vänersborg 158 mot Fastighetskartan vektor. Skala 1:1 500.

Övriga kulturhistoriska lämningar

Vid fältarbetet registrerades 12 övriga kulturhistoriska lämningar (figur 15). Dessa utgörs av:

Vänersborg 218 – Hägnad

Lämningen utgörs av en stengärdesgård som är cirka 11,5 meter lång och 0,5–1,5 meter bred och uppbyggd av 1–2 varv stenar om 1 x 0,6 x 0,4 – 0,3 x 0,2 meter. Hägnaden är delvis utrasad åt båda sidor. Den är belägen på gränsen mot ett skogsområde i öster. Hägnadens sträckning är markerad som en stig på lagaskifteskarta från 1830.

Vänersborg 220 – Gränsmärke

Lämningen utgörs av ett större stenblock, som är platt och något spetsig till formen. Stenblocket var vid registreringstillfället omkullfallen åt söder. Den har tidigare stått i ett fundament bestående av tre större block och två mindre stenar. Mellan fundamentblocken syns idag det hålrum efter platsen där gränsstenen tidigare stått. Gränsstenen är cirka 1,2 x 0,4 x 0,3 meter stor. De tre fundamentstenarna är cirka 1,3 x 0,8 x 0,5 till 0,8 x 0,4 x 0,3 meter stora. De två mindre stenarna är cirka 0,3 x 0,3 x 0,2 meter stora. Gränsmärket är beläget cirka 17 meter söder om aktiv fastighetsgräns.

Vänersborg 221 – Kemisk industri

Lämningen utgörs av rester efter en tjär- och terpentinfabrik. Industrin finns med på det häradseconomiska kartbladet från sent 1800-tal och omfattar där fler byggnader än de i samband med utredningen identifierade. Vid utredningen dokumenterades två husgrunder. Husgrund 18a är cirka 5,5 x 4,5 meter stor och uppbyggd i fem varv med en höjd av cirka 1,0 meter mot sjösidan. Stenarna är cirka 0,3 x 0,3 x 0,15 till 0,7 x 0,45 x 0,25 meter stora.

På lämningens sydöstra sida finns en mindrestensatt trappa, vilken utgörs av nio, cirka 0,6 meter breda, steg. Husgrunden används idag som uteplats för en angränsade villa. Husgrund 18b är cirka 4,0 x 5,6 meter stor, möjligen något större. Husgrunden är kraftigt störd och endast den södra och västra sidan kan skönjas. Delar av grunden försvinner in under befintlig vedbod. En grundmur iaktogs på östsidan närmast Skavens tegelbruk och den västra sidan identifierades med hjälp av jordsond. Lämningen syns på häradskartan från 1894.

Vänersborg 222.– Husgrund historisk tid

Lämningen utgör en husgrund från historisk tid. Husgrunden är cirka 7,0 x 3,8 meter stor, byggd i ett varv av sten och med en höjd om cirka 0,5 meter. Grunden har synliga skador på dess nordvästliga sida. Cement finns på stenar på den östra sidan.

Vänersborg 223 – Hägnad

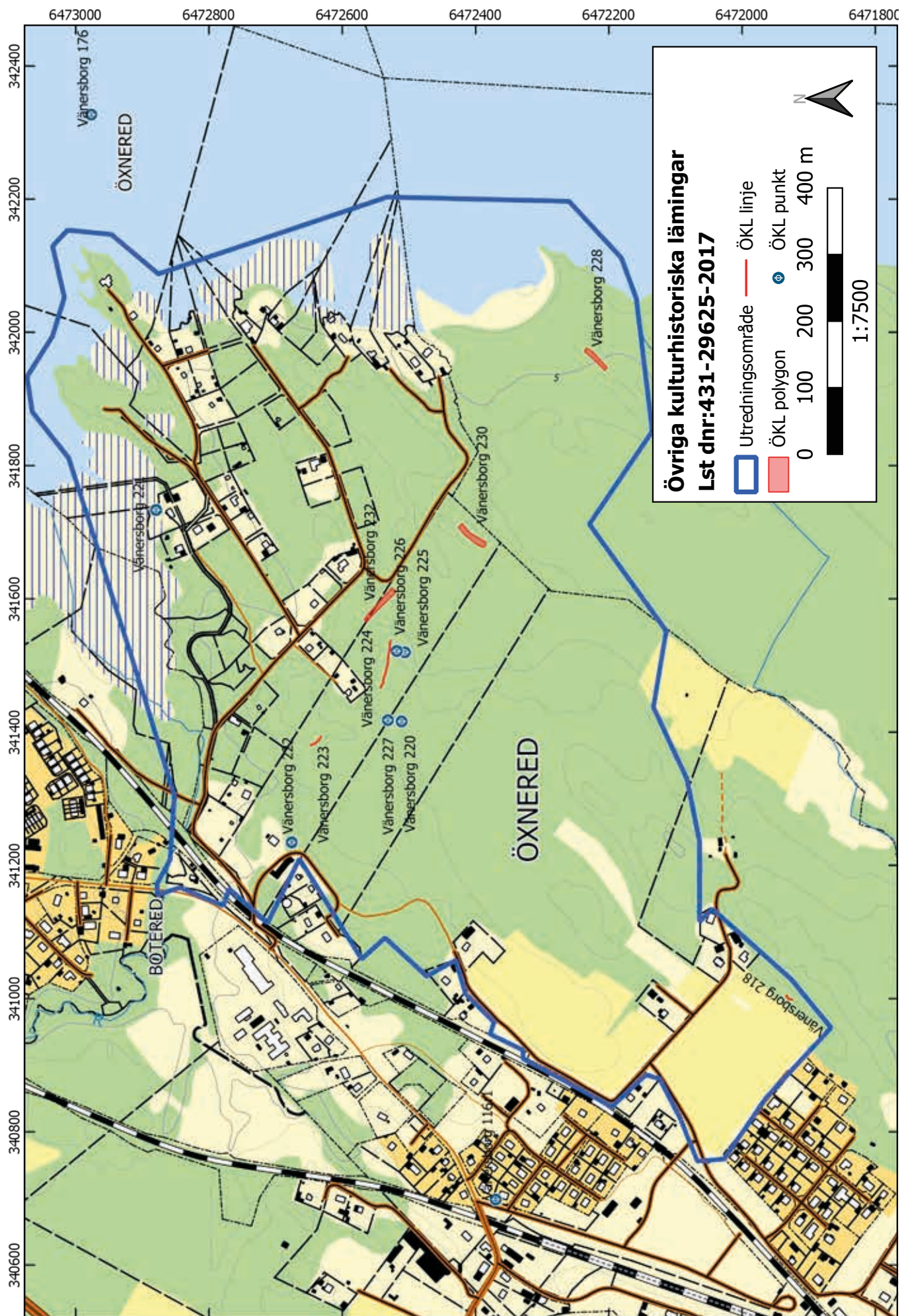
Lämningen utgör en hägnad i form av en stengärdesgård. Denna är cirka 20 meter lång och 0,4–0,8 meter bred, och uppbyggd av ett varv sten med storlek om cirka 1,0 x 0,5 x 0,3 meter. Stengärdesgården ligger på gränsen mot ett skogsområde i nordöst mellan impediment och äldre åkermark. Hägnaden är sannolikt anlagd i samband med 1800-talets agrara aktiviteter, men finns inte i det granskade kartmaterialet.

Vänersborg 224 – Färdväg

Vägen är cirka 70 meter lång och 2,2–2,8 meter bred. I vägens västra kant finns en uppbyggd vägbank och en mindre sprängd/bruten bergsskärning som löper upp på bergets högsta del. Vägen går därefter i en naturlig bergsskred ner mot åkermarken kring torpen Vall och Mon (Vänersborg 230 och 232). Vid jordsondering känns vägunderlaget som väl-dränerat och hårt, och utgörs troligen av insamlad sten från närområdet. Vägen löper ut på åkrarna något norr om röjningsröset Vänersborg 226.

Vänersborg 225 – Röjningsröse

Röset utgörs av en oregelbunden stenhög som är delvis övertorvad. En bit av röset avtorvades vid utredningen. Röjningsröset är 3,6 x 3,1 meter stort och uppbyggt av 0,5 x 0,3 x 0,25 till 0,2 x 0,2 x 0,1

Figur 15. Översiktskarta Övriga kulturhistoriska lämningar mot Fastighetskartan vektor. Skala 1:7 500.

meter stora stenar. I fyllningen iakttogs även en del småsten, cirka 0,1 x 0,05 x 0,05 meter stora. Röset är placerat på en avsatts som vetter mot en äldre åkermark i öster. En mindre bergsrygg ligger direkt norr om anläggningen. Åkrarna har i modern tid utnyttjats som granplantering som därefter avverkats.

Vänersborg 226 – Röjningsröse

Lämningen har en lätt kvadratisk form och är övertorvad. Den avtorvades delvis under utredningen. Röjningsröset är 6,8 x 3,5 meter stort, och uppbyggt av rund och kantig sten, mellan 0,8 x 0,6 x 0,45 till 0,2 x 0,2 x 0,1 meter stora. Röjningsröset kan eventuellt vara något urplockat.

I anläggningens båda sidor fanns mindre ytor som var stenfria. Röset ligger på kanten av en avsats som vetter mot äldre åkermark i öster. Åkrarna har i modern tid utnyttjats som granplantering som därefter avverkats.

Vänersborg 227 – Röjningsröse

Lämningen har en oregelbunden form och är övertorvad. Den avtorvades delvis under utredningen. Den ligger på sydöstra sidan av en äldre åker som i modern tid har utnyttjats till granplantering som har avverkats. Något nordväst om anläggningen påträffades åkerhörnet till den äldre åkern i S55 (Vänersborg 229).

Röjningsröset är 7,6 x 4,8 meter stort. Stenmaterialet är mellan 0,6 x 0,5 till 0,3 x 0,2 meter stora men lämningen innehöll även en del småsten. Röjningsröset tolkas som samtida med torpen Vall och Mon (Vänersborg 230 och 232).

Vänersborg 228 – Lägenhetsbebyggelse

Lämningen utgör resterna efter torpet Nabben. Torpbebyggelsen består av grunden till ett boningshus med tillhörande spisröse och en mindre ekonomibyggnad. Boningshuset är cirka 8,7 x 5,0 meter stort, med ett cirka 2,3 x 1,6 meter stort spisröse. Cirka 25 meter sydväst om boningshuset återfinns en mindre ekonomibyggnad vars grund är cirka 4,2 x 4,0 meter stor.

Ekonomibyggnadens funktion är oklar, men kan ha fungerat som potatiskällare. I boningshuset och ekonomibyggnaden grävdes två provgropar, Pg50 och Pg51, i vilka ett fyndmaterial bestående av tegel påträffades (bilaga 1 och 3). Inget i fyndmaterialet säkerställer en datering till tiden före 1850. Torpet Nabben återfinns på det häradsökonomiska kartbladet från sent 1800-tal.

Vänersborg 230 – Lägenhetsbebyggelse

Lämningen utgör rester av torpet Mon. Torpbebyggelsen utgörs av ett boningshus med spisröse, en något större ekonomibyggnad samt ett möjligt vattenhåll. Boningshuset är cirka 8,0 x 5,0 meter stort, med ett cirka 4,0 x 3,0 meter stort spisröse (troligen raserat).

Ekonomibyggnaden är cirka 15,8 x 5,6 meter stor. I den sydvästra delen återfanns ett stensatt golv samt gödselränna. Ekonomibyggnaden är belägen cirka 25 meter nordost om boningshuset.

I boningshuset upptogs två provgropar, Pg 48 och 49, i vilka ett fyndmaterial bestående av tegel, stenkol, keramik och fönsterglas påträffades (bilaga 1 och 3). Inget i fyndmaterialet säkerställer en datering till tiden före 1850. Torpet Mon återfinns på det häradsökonomiska kartbladet från sent 1800-tal.

Vänersborg 232 – Lägenhetsbebyggelse

Lämningen utgör rester av torpet Vall. Torpbebyggelsen utgörs av ett boningshus med spisröse, en delvis skadad ekonomibyggnad samt ett möjligt vattenhåll.

Boningshuset är cirka 6,6 x 5,6 meter stort, med ett cirka 2,6 x 1,6 meter stort spisröse. Ekonomibyggnaden är cirka 8,6 x 3,4 meter stor och belägen cirka 50 meter väster om boningshuset.

I boningshuset upptogs två provgropar, Pg 46 och 47, i vilka ett fyndmaterial bestående av spik, glas, tegel och bronsbeslag påträffades, bilaga 1 och 3).

Inget i fyndmaterialet säkerställer en datering till tiden före 1850. Torpet Vall återfinns på det häradsökonomiska kartbladet från sent 1800-tal.

Tolkning – Fornlämningar

Vänersborg 95:1 – Fossil åker

Lämningen utgörs av en fossil åkermark. Längs den nordvästra kanten av åkermarken finns omkring fem mindre odlingsrösen. I VSV kanten intill och norr om väg är 1 husgrund, 5x5 m (NV-SÖ) och 0,2–0,3 m h och 1 källargrund. Den fossila åkermarken är ca 130 x 30 meter stor och omfattas av 4–7 åkerparceller som är 1,8–3,6 m breda.

Vänersborg 158 – Tegelindustri

Tegelindustrin (med ingående element, Vänersborg 158–163) är sedan tidigare registrerad i FMIS, som övriga kulturhistoriska lämningar. Lämningarna utgörs av Skavens tegelbruk, med äldsta belägg från 1836–40. Tegelbruket återfinns i husförhålls- och mantalslängder från 1836 och upphör senast 1912, då det är struket i mantalslängden. Lämningen återfinns på kartor från 1862 och 1890–97, där den är markerad men sex byggnader. För en mer detaljerad beskrivning, med tillhörande arkivstudie av tegelbruket se bilaga 6.

Vänersborg 219 – Boplats

Lämningen tolkades och registrerades som en boplats, med förmodad brukning före år 1850. Vid utredningen påträffades en anläggning, A1004, som tolkades som en ugn. Tveksamheter kring hur anläggningen skulle tolkas resulterade i att ett prov för datering av lämningen insamlades. Resultatet av ¹⁴C-dateringen visade att anläggningen kunde dateras till historisk tid. Lämningen registrerades som forn lämning innan dateringsresultaten fastställdes.

Vänersborg 229 – Boplats

Fornlämningen tolkas som en förhistorisk boplats. Vid utredningen påträffades två anläggningar, en kokgrop, A1002 och en härd, A1003. Kokgruppen provtogs och ¹⁴C-daterades till bronsålder. Boplatsen är topografiskt avgränsad av berg i dagen och av ett område med sankare mark.

Vänersborg 231 – Boplats

Fornlämningen registrerades som boplats baserat på fynd av slagen flinta. Det finns element i fyndsammansättningen som tyder på en neolitisk datering, bland annat kan ett avslag möjligen komma från en cylinderkärna. Materialet har dock i sin helhet få tolkbara attribut som gör en definitiv datering svår. Boplatsen är registrerad som en 15 x 30 meter stor yta och har avgränsats topografiskt (berg i dagen) samt av fyndtomma grävenheter. Boplatsen ligger inom strandskyddat område, på en udde som sticker ut i Vassända sjö.

Vänersborg 233 – Boplats

Fornlämningen registrerades som boplats baserat på fynd av slagen flinta. Flintmaterialet är anonymt till sin karaktär och medger ingen närmare datering. Boplatsen är cirka 15 x 25 meter stor och har avgränsats topografiskt (med strandhak och berg i dagen) samt av fyndtomma grävenheter. Boplatsen är belägen strax norr om en mindre bäckravin som mynnar vid en mindre bukt i sjön Vassbotten. Platsen ligger i anslutning till stranden, i ett skyddat läge med utsikt över Vassbottens sjö.

Tolkning – Övriga kulturhistoriska lämningar

Vänersborg 218 – Hägnad

Utgör en delvis utrasad stengårdsgård. Lämningen gränsar mot skogsområde i öst och är markerad som stig på lagaskifteskartan från 1830.

Vänersborg 220 – Gränsmärke

Utgörs av ett större platt något spetsigt stenblock, omkullfallet åt söder med tre större block som

fundament och två mindre stenar i anläggningen. Gränsmärket ligger i aktiv fastighetsgräns.

Vänersborg 221 – Kemisk industri

Utgörs av en tjär- och terpentinfabrik. Lämningen finns på häradskartan från 1894. En grundmur iaktogs på östsidan närmast Skavens tegelbruk och den västra sidan identifierades med hjälp av jordsond. På det häradsekonomiska kartbladet från sent 1800-tal ses fyra byggnader i området för tjär- och terpentinindustrin. Övriga byggnader har förmodligen borttagits i samband med husbyggnation under 1900-talet.

Vänersborg 222 – Husgrund historisk tid

Lämningen utgör troligen rest av en ekonomibyggnad som varit i bruk under 1900-talet.

Vänersborg 223 – Hägnad

Utgör stengärdesgård som gränsar mot ett skogsområde i nordöst mellan äldre åkermark och impediment. Hägnaden bedöms sannolikt vara anlagd i samband med 1800-talets agrara aktiviteter, men finns inte på kartmaterialet.

Vänersborg 224 – Färdväg

Vägen anläggs troligtvis i samband med 1800-talets agrara aktiviteter. Den uppritas först på häradskartan 1894. Vägen tolkas som samtida med torpen Vall och Mon (Vänersborg 230 och 232).

Vänersborg 225 – Röjningsröse

Röset utgörs av en oregelbunden stenhög som delvis är övertorvad. Röjningsröset tolkas som samtida med torpen Vall och Mon (Vänersborg 230 och 232).

Vänersborg 226 – Röjningsröse

Lämningen tolkas utgöra ett röjningsröse som kan ha blivit urplockat. Några av stenarna kan ha använts som bärlag till vägen strax norr om röset. Röset kan sannolikt dateras till 1800-talets agrara aktiviteter. Röjningsröset tolkas som samtida med torpen Vall och Mon (Vänersborg 230 och 232) som är belägna öster om anläggningen.

Vänersborg 227 – Röjningsröse

Röjningsröset utgörs av en oregelbunden stenhög som är delvis övertorvad. Röset kan sannolikt dateras till 1800-talets agrara aktiviteter. Röjningsröset tolkas som samtida med torpen Vall och Mon (Vänersborg 230 och 232).

Vänersborg 228 – Lägenhetsbebyggelse

Utgör husgrunden till torpet Nabben. Inget av de under utredningen påträffade föremålen anger att torphuset är äldre än 1850. Torpet finns inritat på 1894-års häradskartan.

Vänersborg 230 – Lägenhetsbebyggelse

Utgör rester av torpet Mon som nämns i Ortnamnen i Älvsborgs län i samband med backstugan Brobacken, torpet Vallen (Vänersborg 230) och tegelbruket Skaven (Vänersborg 158).

Torpet har utgjorts av ett hus och tillhörande lada med fähus. Inget av de påträffade fyndmaterialet kan entydigt dateras till tiden innan 1850. Torpet kan dock finnas med på Generalstabskartan 1841/58.

Vänersborg 232 – Lägenhetsbebyggelse

Utgör rester av torpet Vallen som nämns i Ortnamnen i Älvsborgs län i samband med backstugan Brobacken, torpet Mon (Vänersborg 230) och tegelbruket Skaven (Vänersborg 158). På ekonomiska kartan från år 1963 ser man bara tomten där huset står.

Resultat gentemot undersökningsplanen

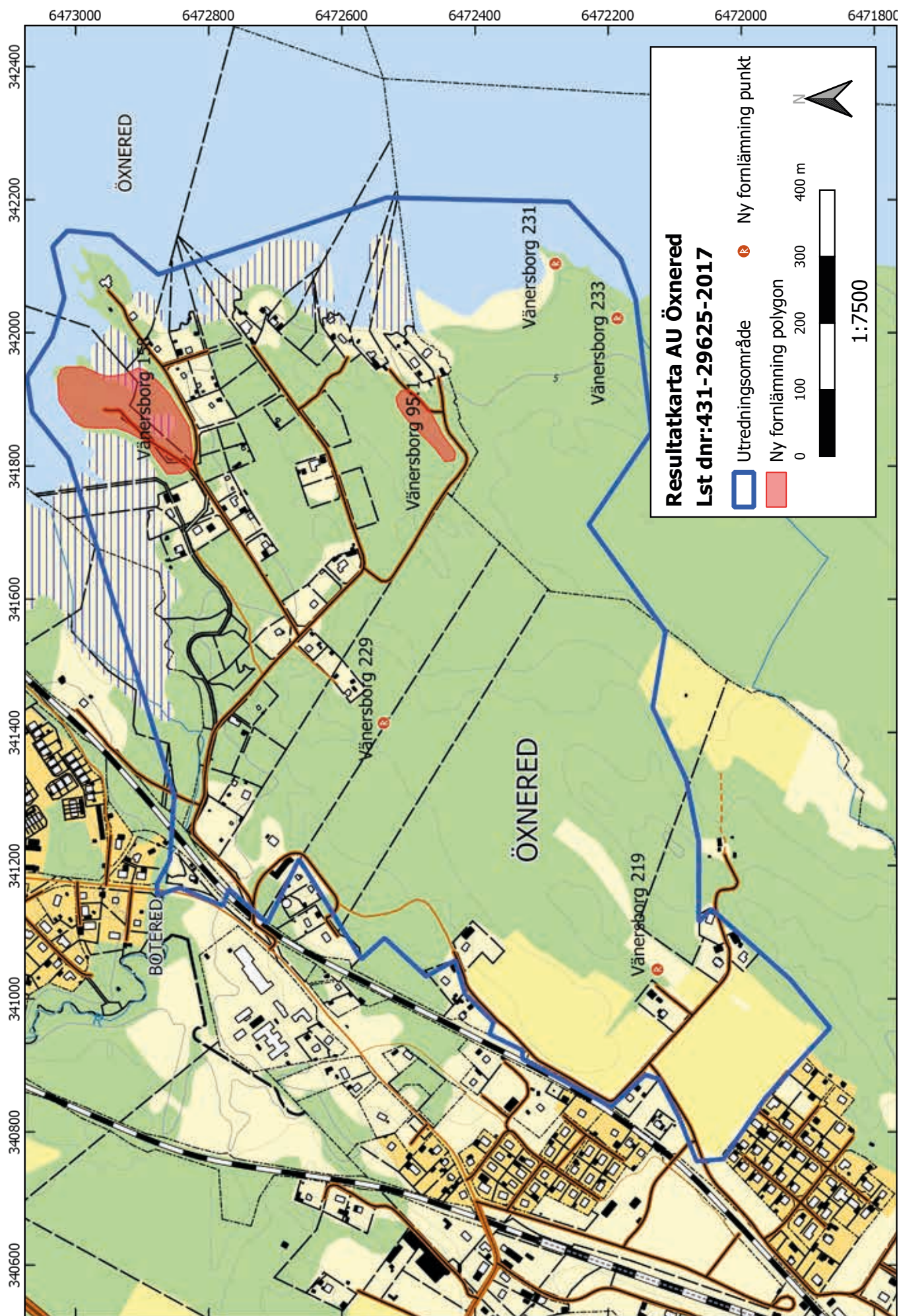
Den arkeologiska utredningen syftade till att skapa ett planerings- och beslutsunderlag, klargöra huruvida tidigare okända fornlämningar fanns inom området samt att alla lämningar inom området skulle ha en fastställd fornlämningsstatus. Därtill skulle fornlämningen Vänersborg 95:1 avgränsas inom exploateringsytan. Rio Göteborg anser att målet med undersökningen har uppnåtts (figur 16).

Antikvarisk bedömning

Rio Göteborg anser att fornlämningarna Vänersborg 95:1, 158, 219, 229, 231 och 233 bör undersökas vidare om exploateringsplanerna kvarstår.

Rio Göteborg anser att de övriga kulturhistoriska lämningarna Vänersborg 218, 220–228, 230 och 232 bör så långt det är möjligt bevaras.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i kulturmiljölagen (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till Länsstyrelsen. För fornlämningar gäller att de förutom själva lämningen även omges av ett så kallat fornlämningsområde. Fornlämningsområdet utgörs av ett så stort område på marken som behövs för att bevara fornlämningen och ge den tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse.

Figur 16. Resultatlista för AU Öxnered. Utredningsområdet markerat med blått och nya fornlämningspunkter markerat med rött. Mot Fastighetskartan vektor. Skala 1:7500.

Källor

Litteratur

Andersson, Stina; Rex Svensson, Karin och Wigforss, Johan	1978	<i>Sorteringsschema för flinta</i> FYND-rapporter 1978. Göteborgs Arkeologiska Museum.
SOL	2016	Svenskt ortnamnslexikon, Institutet för språk och folkminnen, Uppsala

Digitala källor

FMIS	2017	fmis.raa.se
FMIS	2018	fmis.raa.se
SGU	2018	sgu.se

Kartmaterial

Lantmäteriverket	1714	Geometrisk delineation. VM05371:5
Lantmäteriverket	1828	Lagaskifteskarta. Akt nr: 15-VAU-974
Lantmäteriverket	1827	Enskifteskarta. Akt nr: 15-VAU-31
Lantmäteriverket	1841	Generalstabskarta. Akt nr: Vänersborg J243-42-1
Lantmäteriverket	1862	Hemmansklyvningskarta: Akt nr: 15-VAU-143
Lantmäteriverket	1894	Häradskarta. Akt nr: J112-42-7
	1927	Karta över ett jordområde avsett att avsöndras. Akt nr: 15-VAU-AVS575
Lantmäteriverket	1936	Ekonomiska kartan. Akt nr: J133-8B5i65
Wermings Atlas	1814	Kartor över svenska städer m.m. utgifne av N. G. Werming

Arkiv

Riksarkivet	1819- 1855	Husförhörslängder SE/GLA/13618/AI/1 SE/GLA/13618/AI/2 SE/GLA/13618/AI/3 SE/GLA/13618/AI/4 SE/GLA/13618/AI/7
-------------	---------------	--

Bilagor

Bilaga 1. Schakt- och provgruppsbeskrivningar

Alla måttangivelser är i meter.

Schakt	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Anläggning	Prov	Fornlämning	Kommentar
S1	0–0,1 förna	4,3	2,9	0,85				Inga fynd.
	0,1–0,15 brun silt							
	0,15+ gulbrun lera							
S2	0–0,1 förna	3,6	2,9	0,3				Inga fynd.
	0,1–0,15 brun silt							
	0,15+ gulbrun lera							
S3	0–0,1 förna	4,2	2,7	0,5				Inga fynd. Mindre fläckar med sand i L3.
	0,1–0,2 brun silt							
	0,2+ grå sandig lera							
S4	0–0,15 förna	3	2,8	0,4				Inga fynd.
	0,15–0,25 grå fin sand							
	0,25 gulbrun sandig silt med lite grus							
S5	0–0,05 förna	3,4	3	0,75				Inga fynd. Schaktet grävt i kanten av liten bergsrygg.
	0,05–0,4 grå sand							
	0,4–0,55 torvig stenig sand med mycket järnutfällning							
	0,55–0,75+ gulröd grusiga skiktade sandlager med brunröda mellanliggande sandiga järnutfällningslager							
S6	0–0,1 förna	4,6	2,7	0,4				Inga fynd.
	0,10–0,15 grå sandig silt							
	0,15–0,2 röd sandig silt							
	0,2+ grå siltig lera							
S7	0–0,1 förna	3,5	2,9	0,35				Inga fynd.
	0,1–0,2 grå lera							
	0,2+ brungul lera							
S8	0–0,1 förna	3,6	3	0,4				Inga fynd.
	0,1–0,2 brungul lera							
	0,2+ gul lera							
S9	0–0,1 förna	4	2,8	0,6				Inga fynd.
	0,1–0,3 rödgul sand							
	0,3+ gulröd silt							

Schakt	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Anläggning	Prov	Fornlämning	Kommentar
S10	0–0,1 förna	4	3	0,5				Inga fynd. Hälleberg under matjorden i schaktets västra kortsida.
	0,1–0,3 gul fin sand							
	0,3–0,5 brungul torvig sand							
	0,5+ sandig silt							
S11	0–0,3 matjord	3,5	3,7	0,35	A1001			Fragment av taktegel. I schaktet påträffades en anläggning, A1001, ett dike/ränna.
	0,3+ lera							
S12	0–0,3 matjord	3,8	2,8	0,4				Inga fynd.
	0,3+ lera							
S13	0–0,1 matjord	3,5	2,7	0,25				Inga fynd.
	0,1–0,25 hälleberg och mellanliggande siltig lera							
S14	0–0,22 matjord	3,8	2,7	0,4				Tegelfragment och en spik i matjorden.
	0,22–0,4+ gulbrun sandig silt							
S15	0–0,2 matjord	3,7	2,9	0,5				I matjorden porslin, två bitar flintgods (en dekorerad) och en bit dekorerad fajans. Fotade i fält.
	0,2–0,3 ljusbrun silt							
	0,3–0,5+ rödbrun silt med grus och sten							
	samt torvig silt med grus och sten							
S16	0,2 matjord	2,75	2,7	0,3				Inga fynd.
	0,3+ gulgrå lera							
S17	0–0,2 matjord	3,8	2,7	0,45				Fynd av ett gångjärn till mindre dörr.
	0,2–0,3 rödbrun sandig silt							
	0,3–0,45+ siltig brungul lera							
S18	0–0,2 matjord	3,7	2,6	0,3				Inga fynd.
	0,2+ grå sandig silt							
S19	0,17 matjord	4	2,7					Inga fynd.
	0,17+ gulröd silt med grus							
S20	0–0,25 matjord	3,7	2,6	0,4				Inga fynd. I schaktet framkom en dränering/ledning vilken löpte i N–S riktning.
	0,25+ grågul sandig silt							
S21	0–0,2 matjord	3,25	2,6	0,35				Inga fynd.
	0,2+ rödbrun silt							
S22	0–0,2 matjord	3	2,55	0,35				Inga fynd.
	0,2 + lerig grågul silt							

Schakt	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Anläggning	Prov	Fornlämning	Kommentar
S23	0-0,2 matjord	3,55	2,7	0,4				Rödgodskeramik i matjorden.
	0,2+ lerig silt gulgrå							
S24	0-0,2 matjord	3	2,5	0,4				Inga fynd.
	0,2-0,3 rödbrun siltig sand							
	0,3+ gråbrun sandig silt							
S25	0-0,25 matjord	3,6	2,8	0,4				Inga fynd.
	0,25+ gråbrun siltig lera							
S26	0-0,15 förna	2,8	2,6	0,3				Inga fynd.
	0,15+ rödbrun grusig silt							
S27	0-0,1 förna	3,2	2,8	0,4				Inga fynd.
	0,1-0,35 brunröd stenig och grusig silt							
	0,35+ grå sandig silt							
S28	0-0,2 förna	3,1	2,5	0,8				Inga fynd.
	0,2-0,6 brunröd stenig och grusig silt							
	0,6+ grå sandig silt							
S29	0-0,2 förna	3,8	2,8	0,4				Inga fynd.
	0,2-0,35 rödbrun silt							
	0,35-0,4+ grå sandig silt							
S30	0-0,1 förna	3	3,5	0,28				Inga fynd.
	0,1-0,28 matjord							
	0,28+ brungrå sandig silt							
S31	0-0,1 förna	3,6	2,7	0,25				Inga fynd.
	0,1-0,25 matjord							
	0,25+ grå sandig silt							
S32	0-0,12 förna	4	1,4	0,3				Inga fynd. I schaktets V-längsidas kant framkom hälleberg.
	0,12-0,2 podsol (äldre matjord)							
	0,2-0,3+ gråbrun sandig silt							
S33	0-0,08 förna	3	1,2	0,2				Inga fynd.
	0,08-0,15 podsol							
	0,15-0,2+ hälleberg							
S34	0-0,15 förna	3,8	1,3	0,4				Två bitar vitt flintgods.
	0,15-0,3 matjord							

Schakt	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Anläggning	Prov	Fornlämning	Kommentar
S35	0–0,1 förna	2,8	1,3	0,3				Inga fynd.
	0,1–0,25 matjord							
	0,25–0,3+ gråbrun sandig silt							
S36	0–0,1 förna	2,8	2,6	0,4				Inga fynd.
	0,1–0,2 matjord							
	0,2–0,4+ brungul fin sand							
S37	0–0,15 förna	2,5	1,3	0,45				Inga fynd.
	0,15–0,3 matjord							
	0,3–0,45 grå grusig sand							
	0,45+ grå siltig sand							
S38	0–0,1 förna	3,6	1,6	0,4				Inga fynd.
	0,1–0,2 återfylld siltig lera							
	0,2–0,4 matjord							
	0,4+ brungul siltig lera							
S39	0–0,1 förna	3,2	2,6	0,4				Fynd av järnspik.
	0,1–0,4 matjord							
	0,4+ gulbrun sandig silt							
S40	0–0,1 förna	5	1,5	0,5				Inga fynd.
	0,1–0,4 matjord							
	0,4+ gulbrun sandig silt							
S41	0–0,1 förna	3	2,7	0,75				Två bitar flintgods och tegelfragment i den äldre matjorden. I den övre matjorden två spikar och en järnbricka.
	0,1–0,3 matjord							
	0,3–0,6 utfyllnadslager med humösa partier blandat med gulbrun sand							
	0,6–0,75 äldre matjordslager							
	0,75+ gulbrun sandig silt							
S42	0–0,1 förna	3,8	1,5	0,3				Tegelfragment och skärva av planglas.
	0,1–0,2 matjord							
	0,2–0,3+ rödgul grusig sand							

Schakt	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Anläggning	Prov	Fornlämning	Kommentar
S43	0–0,1 förna	3,1	2,6	0,8				Inga fynd.
	0,1–0,3 matjord							
	0,3–0,5 utfyllnadslager med humus och grusig sand							
	0,5–0,75 äldre matjord							
	0,75+ gulbrun sandig silt							
S44	0–0,2 matjord	3,8	2,4	0,4				I matjorden skärva av planglas, bottendel av en porslinsvas, flintgodsskärva och en dekorerad skärva rödgods (grön och blå).
	0,2–0,35 brun grusig sand							
	0,35+ gråbrun sandig silt							
S45	0–0,12 grässvål	3,6	3,4	0,45				Inga fynd.
	0,12–0,28 matjord							
	0,28–0,45+ rödgul grusig sand							
S46	0–0,08 förna/gräs	3,5	2,8	0,4				Inga fynd.
	0,08–0,15 matjord							
	0,15–0,29 rödbrun grusig sand							
	0,29–0,4+ rödbrunt stenigt grus							
S47	0–0,1 förna/gräs	6,1	2,65	0,6				Inga fynd. Hälleberg i schaktets NO-kortsida.
	0,1–0,38 matjord							
	0,38–0,38–0,45 brunröd grusig sand							
	0,45–0,6+ gulgrå stenig sand							
S48	0–0,09 förna/gräs	4	2,8	0,5				Flintgods.
	0,09–0,24 matjord							
	0,24–0,5+ rödbrun stenig grusig sand							
S49	0–0,13 gräs/förna	5,1	3,3	0,37				Inga fynd. Hälleberg uppträder ställvis i schaktet.
	0,13–0,31 matjord							
	0,31–0,37+ rödbrun grusig sand							
S50	0–0,13 gräs/förna	3,3	3,1	0,36				Porslinsfigur i form av en fågel, flintgods och en fransk bult med mutter.
	0,13–0,22 matjord							
	0,22–0,36 rödbrun grusig sand							

Schakt	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Anläggning	Prov	Fornlämning	Kommentar
S51	0–0,1 förna	3	2,6	0,4				Inga fynd.
	0,1–0,3 omrörda sandiga lager och humuslager							
	0,3–0,35 äldre förna/matjord							
	0,35–0,4 grågul sandig silt							
	0,4+ hälleberg							
S52	0–0,15 förna/gräs	3,2	2,4	0,3				Tegelkross.
	0,15–0,3+ gulröd stenig grusig sand							
S53	0–0, 1 förna/gräs	5,2	2,7	0,4				Tegelkross.
	0,1–0,3 matjord							
	0,3–0,36 rödbrun grusig sand							
	0,36–0,4+ brungul sandig silt							
S54	0–0,15, förna/gräs	2,9	2,3	0,3				Flintgods (fotograferad) och tegelkross.
	0,15–0,27 matjord							
	0,27–0,3+ rödgul grusig sand							
S55	0–0,1 förna/gräs,	5	5,5	0,2	A1002 A1003	Kol	Vänersborg 229	Inga fynd.
	0,1–0,2+ rödbrun grusig sand med enstaka stenar							
S56	0–0,15 förna/gräs	3,4	2,6	0,2				Inga fynd.
	0,15–0,2+ stenig brunröd sand							
S57	0–0,2 förna/gräs	3,8	2,7	0,5				Inga fynd.
	0,2–0,45 rödbrun grusig sand							
	0,45–0,5+ gulbrun sand							
S58	0–0,07 förna	2,9	2,1	0,25				Inga fynd.
	0,07–0,2 stenläggning till äldre vägsträckning/fägata							
	0,2–0,25 brunröd stenig grusig sand							
S59	0–0,1 förna	2,7	2,2	0,3				Inga fynd. Hälleberg uppträder ställvis i schaktet under den grå steniga siltiga sanden.
	0,1–0,25 grå siltig sand							
	0,25–0,3+ gråstenig siltig sand							
S60	0–0,1 förna	2,4	2,4	0,3				Inga fynd.
	0,1–0,25 matjord							
	0,25–0,3+ grå sandig silt							

Schakt	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Anläggning	Prov	Fornlämning	Kommentar
S61	0–0,12 förna	3,4	1,4	0,2				Inga fynd.
	0,12–0,18 humus (matjord?)							
	0,18–0,2+ gulbrun sandig silt							
S62	0–0,3 matjord	5,8	2,7	0,35				Inga fynd.
	0,30–0,35+ gulbrun sandig silt							
S63	0–0,30 matjord	5,7	2,7	0,35				Inga fynd.
	0,30–0,35+ gulbrun sandig silt							
S64	0–0,3 matjord	3,6	2,5	0,33				Inga fynd.
	0,3–0,33+ sandig silt							
S65	0–0,2 matjord	3,5	2,6	0,2				Inga fynd.
	0,2+ gulbrun sandig silt							
S66	0–0,25 matjord	3,4	2,6	0,49				Inga fynd.
	0,25–0,40 mörkgrå svämlager							
	0,40–0,49+ gulbrun sandig silt							
S67	0–0,3 matjord	3	2,6	0,5				Inga fynd.
	0,3–0,45 mörkgrå							
	0,45–0,5+ gulbrun							
S68	0–0,3 matjord	3	2,6	0,35				Inga fynd.
	0,3–0,35+ grå siltig lera							
S69	0–0,23 matjord	3,3	2,6	0,33				Inga fynd.
	0,30–0,33+ brungrå siltig lera							
S70	0–0,18 matjord	6	2,7	0,2				Inga fynd.
	0,18–0,20+ gulbrun sandig silt							
S71	0–0,3 matjord	5,5	2,6	0,35				Inga fynd.
	0,3–0,35+ gulbrun sandig silt							
S72	0–0,23 matjord	7,9	2,65	0,26				Inga fynd.
	0,23–0,26+ gulbrun sandig silt							
S73	0–0,3 matjord	2,4	2,5	0,3				Inga fynd.
	0,3+ gulbrun silt							
S74	0–0,23 matjord	8,2	2,7	0,33				Inga fynd.
	0,23–0,33+ gulbrun sandig silt							

Schakt	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Anläggning	Prov	Fornlämning	Kommentar
S75	0–0,25 matjord 0,25+ gulbrun sandig silt	7	2,5	0,25				Inga fynd.
S76	0–0,45 matjord 0,45–0,5+ gulbrun sandig silt	3	2,6	0,5				Porslinskoppsbotten. Planglas.
S77	0–0,28 matjord 0,28–0,3+ gulbrun sandig silt	3,2	2,6	0,3				Inga fynd.
S78	0–0,28 matjord 0,28–0,3+ gulbrun sandig silt	3,6	2,5	0,3				Porslin.
S79	0–0,25 matjord 0,25–0,27+ gulbrun siltig sand	3,6	2,5	0,27				Inga fynd.
S80	0–0,27 matjord 0,27–0,3+ gulbrun lera	4,2	2,5	0,3				Porslin.
S81	0–0,1 förna 0,1–0,3+ gulbrunröd siltig sand	2,6	2,5	0,3				Inga fynd.
S82	0–0,1 förna 0,1–0,2+ gulbrunröd siltig sand	3,6	2,5	0,2				Inga fynd.
S83	0–0,1 förna 0,1–0,3 äldre matjord (podsol) 0,3–0,4+ mörkbrun siltig sand	2,6	1,5	0,4				Inga fynd.
S84	0–0,1 förna 0,1–0,15 grå fin sand 0,15–0,2+ brunröd sandig silt	3	1,5	0,2				Inga fynd.
S85	0–0,27 matjord 0,27–0,3+ gulgrå sandig silt	3,7	2,6	0,3				Inga fynd.
S86	0–0,1 förna 0,1–0,3 brun siltig sand 0,3–0,4+ rödbrun siltig sand	2,4	2,5	0,4				Inga fynd.
S87	0–0,27 matjord 0,27–0,3+ gulbrun sandig silt	3,7	2,5	0,3				Inga fynd.
S88	0–0,32 matjord 0,32–0,35+ grågul siltig lera	3,1	1,5	0,35				Inga fynd.

Schakt	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Anläggning	Prov	Fornlämning	Kommentar
S89	0–0,35 matjord	3	2,5	0,4				Porslin och planglas.
	0,35–0,4+ grågul siltig lera							
S90	0–0,1 vall	5,3	3,5	0,35				Inga fynd.
	0,1–0,3 matjord							
	0,3–0,35+ ljusgul siltig lera							
S91	0–0,1 vall	5,3	3	0,3				Inga fynd.
	0,1–0,25 matjord							
	0,25–0,3+ gulbrun siltig lera							
S92	0–0,1 förna	2,5	2,3	0,63				Porslin.
	0,1–0,4 äldre matjord							
	0,4–0,53 humus torvig sand brunsvart							
	0,53–0,58 ljusbrun sand							
	0,58–0,63 gul lera							
S93	0–0,1 förna/gräs	4,8	3,1	0,5				Inga fynd.
	0,1–4 matjord							
	0,4–0,5+ gul siltig lera							
S94	0–0,1 förna/vall	3,2	2,9	0,65				Inga fynd.
	0,1–0,35 matjord							
	0,35–0,55 rödbrun silt							
	0,55–0,65+ brungul siltig lera							
S95	0–0,15 förna/grässvål	6,40	3,20	0,45	A1004	Kol	Vänersborg 219	Inga fynd.
	0,15–0,38 matjord							
	0,38–0,45 rödgul lera							
S96	0–0,1 vall	3,2	1,7	0,25				Inga fynd.
	0,1–0,2 matjord							
	0,2–0,25+ brungrå siltig lera							
S97	0–0,05 förna	4,1	2,7	0,25				Inga fynd.
	0,05–0,15 brunröd/gulrödbrun sand med enstaka mindre stenar							
S98	0–0,1 förna	3,2	2,8	0,3				Inga fynd.
	0–0,25 rödbrun siltig sand							
	0,25–0,3+ gul siltig sand med inslag av torviga partier							

Schakt	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Anläggning	Prov	Fornlämning	Kommentar
S99	0–0,15 förna	3	2,5	0,3				Inga fynd.
	0,15–0,2 rödbrun sand							
	0,2–0,3+ gulbrun sand							
S100	0–0,1 förna	3,1	2,4	0,15				Inga fynd.
	0,1–0,15 brunröd siltig sand med stenar och ensstaka större stenar							
S101	0–0,15 förna	3,7	2,8	0,3				Inga fynd.
	0,15–0,3+ brungul sandig silt							
S102	0–0,1 gräsvall/förna	3,5	2,4	0,35				Inga fynd.
	0,1–0,3 omrörda och påförda lager							
	0,3–0,35+ rödgul siltig lera							
S103	0–0,1 förna	3,6	1,6	0,2				Inga fynd.
	0,1–0,2+ gulgrå sandig silt							
S104	0–0,15 förna	2,7	1,6	0,4				Inga fynd. Några större stenar i schaktet.
	0,15–0,25 röd sand							
	0,25–0,4+ ljusgrå sand.							
S105	0–0,15 förna	3	2,5	0,25				Inga fynd.
	0,15+ ljus gulbrun silt							
S106	0–0,1 förna/gräsvall	2,7	2,5	0,3				Inga fynd.
	0,1–0,2 gråbrun humösa silt (äldre matjord?)							
	0,2–0,3 ljusgul silt							
S107	0–0,28 förna	3,1	2,6	0,35				Inga fynd.
	0,28–0,35 ljus gulbrun silt							
S108	0–0,25 matjord	3,20	2,50	0,30				Inga fynd.
	0,5–0,30 ljus gulbrun silt, fåtal stenar							
S109	0–0,05 förna	3,60	1,80	0,25				Inga fynd.
	0,05–0,15 humussand							
	0,15–0,25 Siltig lera							
S110	0–0,2 förna & matjord	2,80	2,20	0,25				Inga fynd.
	0,2–0,25 brun ngt lerig silt							
S111	0–0,1 förna	2,80	2,50	0,25				Inga fynd.
	0,1–0,25 rödbrun lätt sandig silt							

Provgrop	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Kommentar	Fornlämning
Pg1	0–0,05 förna 0,05–0,13 rödbrun grus 0,13–0,28 grå urlakad fin sandig silt 0,28–0,55 brun till grå fin sandig silt 0,55–0,63+ rödgul hårt packad silt	0,5	0,5	0,63	Inga fynd.	
Pg2	0–0,05 förna 0,05–0,15 rödbrunt grus 0,15–0,3 gråbrun urlakad fin sandig silt 0,3–0,5 orangebrun siltig sand 0,5–0,65+ vit/gul hårt packad silt	1	1	0,65	Inga fynd.	
Pg3	0–0,25 torv & matjord 0,25–0,45 rödbrun sand 0,45–0,6 ljus gulbrun fin sand 0,6–0,65+ hårt packad ljus gulbrun siltig fin sand	0,5	0,5	0,65	Flintor 4 st.	Vänersborg 233
Pg4	0–0,2 torv (mycket rötter) & urlakad gråbrun sandig humus 0,2–0,35 rödbrun hårt packad lätt siltig sand 0,35–0,45+ ljus gulbrun fin hårdpackad sand	0,55	0,55	0,45	Inga fynd.	
Pg5	0–0,27 torv & matjord 0,27–0,55 rödbrun sand 0,55–0,67+ ljus gulbrun hårt packad siltig fin sand	0,5	0,5	0,67	Inga fynd.	
Pg6	0–0,15 förna 0,15–0,25 grå urlakad sandig humus (lite stenar) 0,25–0,3+ ljus gulbrun fin hårdpackad sand	0,5	0,5	0,3	Tegelsten, 2 fragment.	
Pg7	0–0,06 förna 0,06–0,3 mörkbrun/grå humös sand 0,3–0,4 ljusbrun grusig sand 0,4+ berg	0,5	0,5	0,4	Flintor 33 st.	Vänersborg 231
Pg8	0–0,05 förna 0,05–0,3 mörkgrå rotig sandig humus 0,3+ ljus gulbrun sand med järnutfällningar	0,5	0,5	0,3	Flintavslag 1 st, bränd flinta 2 st, keramik 2 st.	Vänersborg 231

Provgrop	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Kommentar	Fornlämning
Pg9	0–0,15 förna 0,15–0,3 rödbrun rotig sandig humus 0,3+ berg	0,65	0,5	0,3	Inga fynd.	
Pg10	0–0,2 torv & matjord 0,2–0,38 ljusbrun sand 0,38–0,52 ljus gulgrå hårt packad siltig fin sand 0,52+ berg	0,5	0,5	0,52	Inga fynd.	
Pg11	0–0,27 torv & matjord 0,27–0,4+ rödbrun sand	0,5	0,5	0,4	Inga fynd. Pga en stor rot var det inte möjligt att gräva djupare än 0,4 m.	
Pg12	0–0,05 förna 0,05–0,3 gråbrun sandig humus 0,3+ ljus gulbrun sand	0,5	0,5	0,35	Inga fynd.	
Pg13	0–0,05 förna 0,05–0,11 stenigt grus 0,11–0,39+ ljusgrå siltig lera	0,5	0,5	0,39	Inga fynd. Före detta sjöbotten.	
Pg14	0–0,05 förna 0,05–0,15 gråbrun sandig humus 0,15–0,25+ ljus gulbrun sand	0,6	0,5	0,25	Inga fynd.	
Pg15	0–0,3 fuktig mylla 0,3–0,47+ ljus gulgrå silt, blöt och smetig	0,5	0,5	0,47	Inga fynd.	
Pg16	0–0,05 förna 0,05–0,15 gråbrun sandig humus 0,15–0,2+ ljus gulbrun sand	0,5	0,5	0,2	Inga fynd.	
Pg17	0–0,07 förna 0,07–0,17 mörkbrun siltig sand 0,17–0,44+ rödbrun siltig sand samt berg	0,5	0,5	0,44	Inga fynd.	
Pg18	0–0,05 förna 0,05–0,1 urlakad grå siltig sand 0,1–0,3 mörkgrå siltig sand 0,3–0,5, fläckig grå/gul siltig sand 0,5+ gul kompakt sand	0,6	0,6	0,5	Inga fynd.	

Provgrop	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Kommentar	Fornlämning
Pg19	0–0,04 förna 0,04–0,27 rödbrun sand 0,27–0,33 blockrik morän	0,5	0,5	0,33	Inga fynd.	
Pg20	0–0,05 förna 0,05–0,15 grå sandig humus 0,15–0,2 rödbrun sand	0,5	0,5	0,2	Inga fynd.	
Pg21	0–0,06 förna 0,06–0,4+ block- & stenrik mörkbrun sand	0,5	0,5	0,4	Inga fynd. Vid 0,4 m djup var det så mycket block att grävningen avslutades.	
Pg22	0–0,05 förna 0,05–0,25 brun sandig humus 0,25–0,35 mörkbrun sandig humus 0,35–0,45 gulbrun sandig humus 0,45+ gulgrå sand	0,5	0,5	0,45	Inga fynd.	
Pg23	0–0,34 torv & matjord 0,34–0,49 rödbrun siltig sand	0,5	0,5	0,49	Inga fynd. Pga kraftiga rötter grävdes endast halva provgropen till fullt djup.	
Pg24	0–0,05 förna 0,05–0,35 gråbrun lerig humus 0,35–0,45 fläckig gul gråbrun humös lera 0,45+ gulaktig grå lera	0,5	0,5	0,45	Inga fynd.	
Pg25	0–0,05 förna 0,05–0,15 gråbrun humös sand 0,15+ mörkgul sand	0,5	0,5	0,15	Inga fynd.	
Pg26	0–0,08 förna 0,08–0,5+ rödbrun grusig sand,	0,5	0,5	0,5	Inga fynd.	
Pg27	0–0,05 förna 0,05–0,15 mörk gråbrun lerig humus 0,15–0,45+ gulaktig lera	0,5	0,5	0,45	Inga fynd.	
Pg28	0–0,27 torv och matjord 0,27–0,48+ ljusgul grusig silt	0,5	0,48	0,48	Inga fynd.	

Provgrop	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Kommentar	Fornlämning
Pg29	0-0,05 förna 0,05-0,15 svart förna berikad sand 0,15-0,3 grå förna berikad sand 0,3+ kompakt brun sand och berg	0,05	0,05	0,30+	Inga fynd.	
Pg30	0-0,13 förna 0,13-0,17 ljusgrå sandigt grus 0,17+ berg	0,05	0,05	0,17	Inga fynd.	
Pg31	0-0,05 förna 0,05-0,1 förna med morän, grå siltig sand 0,1+ mörk gulbrun sand och berg	0,05	0,05	0,1	Inga fynd.	
Pg32	0-0,11 förna 0,11-0,2 grå sandig urlakningshorisont 0,2-0,52 rödbrun grusig sand 0,52+ berg	0,05	0,05	0,52	Inga fynd.	
Pg33	0-0,05 förna 0,05-0,15 förna med morän, grå siltig sand 0,15+ berg	0,05	0,05	0,15	Inga fynd.	
Pg34	0-0,08 förna 0,08-0,3+ rödbrunt stenigt grus (morän)	0,05	0,05	0,3	Inga fynd.	
Pg35	0-0,05 förna 0,05-0,15 gråbrun förna med sand 0,15-0,3 grå lös sand 0,3+ berg	0,05	0,05	0,3	Inga fynd.	
Pg36	0-0,1 förna 0,1-0,33+ rödbrun grusig sand 0,33+ berg	0,05	0,05	0,33	Inga fynd.	
Pg37	0-0,07 förna 0,07-0,12 urlakningshorisont 0,12-0,24 rödbrun lerig silt 0,24-0,52 grågul silt	0,05	0,05	0,52	Inga fynd.	

Provgrop	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Kommentar	Fornlämning
Pg38	0–0,05 förna	0,05	0,05	0,35	Inga fynd.	
	0,05–0,15 mörkgrå sand med mycket rötter					
	0,15–0,25 mörkorangebrun sand					
	0,25–0,35 ljusbrunorange sand					
Pg39	0–0,07 förna	0,05	0,05	0,45	Inga fynd.	
	0,07–0,24 rödbrun sandig silt					
	0,24–0,45+ ljus gulgrå silt					
Pg40	0–0,05 förna	0,05	0,05	0,5	Inga fynd.	
	0,05–0,2 gråbrun förna med sand					
	0,2–0,3 urlakad gråbrun förna med sand					
	0,3–0,4 brun sand					
	0,4–0,5 vitgul sand					
	0,5+ berg					
Pg41	0–0,08 förna	0,05	0,05	0,47	Inga fynd.	
	0,08–0,14 urlakningshorisont					
	0,14–0,47+ rödbrun sandig silt					
Pg42	0–0,05 förna	0,05	0,05	0,55	Inga fynd.	
	0,05–0,15 förna berikad lera					
	0,15–0,55+ gulaktig lera					
Pg43	0–0,08 torv & matjord	0,6	0,6	0,38	Tegelstensfragment 3 st, spik 2 st.	
	0,08–0,38 brun sandig lera med tegelfragment					
	0,38+ berg					
Pg44	0–0,05 förna	0,6	0,5	0,85	Tegelstensfragment 3 st, takt tegelsfragment 3 st, stenkol 4 st. Flera överfytrade och deformerade tegelstenar påträffades.	
	0,05–0,07 krossat stenkol					
	0,07–0,85+ tegelstenar med brun lös sandig humus, utjämningslager					
	0,08–0,3 brun lerig silt med enstaka tegelfragment					
Pg45	0–0,08 torv & matjord	1	0,6	0,4	Inga fynd.	
	0,08–0,3 brun lerig silt med enstaka tegelfragment					
	0,3–0,4 mörk gråbrun sandig silt					
	0,4+ berg					

Provgrop	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Kommentar	Fornlämning
Pg46	0–0,07 gräs & torv 0,07–0,55 utfyllnadslager 0,55+ berg	0,5	0,5	0,55	Spik 2 st, flaskglas 12 st, tumstocksbeslag (Cu) 1 st.	
Pg47	0–0,05 gräs & torv 0,05–0,25 mörk gråbrun lerig humus med tegelkross	0,65	0,6	0,25	Tegelstensfragment 1 st, spik 2 st.	
Pg48	0–0,05 förna 0,05–0,3 utfyllnadslager 0,3–0,5+ rödbrun siltig sand	0,5	0,5	0,3	Tegelfragment 1 st, stenkol 1 st, keramik 9 st, fönsterglas 7 st.	
Pg49	0–0,05 förna 0,05–0,3 ljusgrå siltig lera 0,3+ rödbrun siltig sand	0,6	0,6	0,3	Tegelfragment 2 st, fönsterglas 6 st.	
Pg50	0–0,05 förna 0,05–0,32 rödbrun sand 0,32–0,4 tegel och stenkonstruktion	0,4	0,7	0,4	Inga fynd.	
Pg51	0–0,05 förna 0,05–0,4 gråbrun lera	0,5	0,5	0,4	Inga fynd.	
Pg52	0–0,05 förna 0,05–0,45 mörk rödbrun humus 0,45–0,5+ rödbrun sand	0,5	0,5	0,5	Inga fynd.	
Pg53	0–0,25 torv & matjord 0,25–0,52+ rödbrun sand	0,5	0,5	0,52	Inga fynd.	
Pg54	0–0,05 förna 0,05–0,15 matjord 0,15–0,2+ sand	0,5	0,5	0,2	Inga fynd.	
Pg55	0–0,05 gräsmatta 0,05–0,35 matjord och sandig humus 0,35+ rödbrun sand	0,5	0,5	0,35	Inga fynd.	
Pg56	0–0,2 torv & matjord 0,2–0,5 rödbrun grusig sand	0,5	0,5	0,5	Inga fynd.	
Pg57	0–0,24 torv & matjord 0,24–0,5 rödbrun grusig sand	0,5	0,5	0,5	Inga fynd.	

Provgrupp	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Kommentar	Fornlämning
Pg58	0–0,05 gräsmatta 0,05–0,35 matjord och sandig humus 0,35+ rödbrun sand	0,5	0,5	0,35	Inga fynd.	
Pg59	0–0,11 förna 0,11–0,46 ljusgrå silt 0,46+ berg	0,5	0,5	0,46	Inga fynd.	
Pg60	0–0,05 gräsmatta 0,05–0,35 matjord och sandig humus 0,35+ rödbrun sand	0,5	0,5	0,35	Inga fynd.	
Pg61	0–0,1 förna 0,1–0,21 urlakningshorisont 0,21–0,45 rödbrun stenig grusig sand	0,5	0,5	0,45	Inga fynd.	
Pg62	0–0,05 förna 0,05–0,15 gråbrun lös siltig sand 0,15–0,35 mörk rödbrun siltig sand	0,5	0,5	0,35	Inga fynd.	
Pg63	0–0,06 förna 0,06–0,24 mörkbrun mycket fuktig grusig sand 0,24+ berg	0,5	0,5	0,24	Inga fynd.	
Pg64	0–0,1 förna 0,1+ vatten	0,5	0,5	0,5	Inga fynd.	
Pg65	0–0,15 förna 0,15–0,44 rödbrun sandigt grus	0,5	0,5	0,44	Inga fynd.	
Pg66	0–0,1 förna 0,1–0,15 grå silt 0,15+ berg	0,5	0,5	0,15	Inga fynd.	
Pg67	0–0,1 förna 0,1+ berg	0,5	0,5	0,1	Inga fynd.	
Pg68	0–0,15 förna 0,15+ berg	0,5	0,5	0,15	Inga fynd.	

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar

Alla måttangivelser är i meter.

Fornlämning	Anl nr	Grävenhet	Typ	Form	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Prov	Kommentar
	1001		Dike/ränna	Böjd åt söder.	Diket har blivit rensat. Den äldsta negrävningen har sedan fyllts med grå siltig lera. Därefter blivit rensat och fyllts med röd sand och humösa silt. Denna fyllning ligger i anläggningens centrala del.	3,65	0,8	0,39		
Vänerborg 229	1002	S55	Kokgrop		Rund, skålad botten, med skörbränd sten och kol i hela fyllningen.	0,85 i diam		0,28	Kolprov 1	Halva anläggningen undersökt.
Vänerborg 229	1003	S55	Härd?	Avlång, fortsätter in i schaktets södra sida.	Oval anläggning med skörbränd sten och kol i ytan.	1,35	0,4			Ej grävd.
Vänerborg 219	1004	S95	Kokgrop/ugnen	Rund.	Distinkt kant mot orörda jordlager, 0,10-0,15 m in finns en ring av kol, ca 0,03-0,05 m bred. Fyllningen mellan kanten och kolet består av mörkbrun ngt humös sand, med ev skörbränd sten. Inre fyllning är brun med rödbruna partier, möjligen med bränd lera.	1,40	1,30		1 kolprov, 1 jordprov ur den centrala rödbruna fyllningen (bränd lera?).	Tveksam anläggning, ev rotvälta.
	Dikesbotten 1 S55	S55	Dike	Avlång med skålat tvärsnitt.	Avlångt dike som fortsätter i norra schaktkanten. Fyllning av mörkbrun förna/humus i centrala delen och i botten grå sand, podsol. Del av åkerhörn.	2,8	0,38	0,1		

Fornlämning	Anl nr	Grävenhet	Typ	Form	Beskrivning	Längd	Bredd	Djup	Prov	Kommentar
	Dikes- botten 2 S55	S55	Dike	Avlång med skålat tvärsnitt	Avlångt dike. Endast nedre delen kvar. Fyllnig grå sand, podsol. Del av åkerhörn.	4	ca 0,2	0,04		
	Gräns- märke 2				Stående häll i fastighetsgräns med kringliggande stöttande stenar. Modernt dike tätt invid (norr om) som övertäckt stenarna med jord. Hällen är ca 0,6 x 0,4 x 0,1 stor. Belägen i fastighetsgräns.					
	Stenan- samling			Oval?	Område med stenar. Område i svag NV-sluttning av mindre berg. I SÖ- kanten av en åker. Större stenar lagts i en ansamling i ett lager. Stenarna ca 0,7 x 0,6 x 0,5 stora. Åker från sent 1800-tal till ca 1940- tal.	7	ca 5			Skogen som avverkats på åkern var ca 60- 70 år vid avverkning.
	Väg 1		Brukning- väg/fägata		Väg dragen genom mindre bergsparti. Löper från V-Ö. Syns som terrasering fram mot en mindre sprängtt bergsparti och därefter fortsätter den ner i en svacka i berget.	2,5				

Bilaga 3. Fyndtabell

Grävenhet	Vikt	Antal	Material	Kommentar	Status
Pg3	18	4	Flinta.	Avslag	Insamlad
Pg6	113	1	Tegel.	Tegelfragment.	Återdeponerat
Pg6	24	1	Tegel.	Tegelfragment.	Återdeponerat
Pg7	57	33	Flinta.	Avslag	Insamlad
Pg8	4	2	Flintgods.		Återdeponerat
Pg8	3	3	Flinta.	Avslag	Insamlad
Pg43	359	1	Tegel	Tegelfragment.	Återdeponerat
Pg43	66	1	Sintrad tegel	Sintrad tegelfragment.	Återdeponerat
Pg43	32	1	Metall		Återdeponerat
Pg43	5	1	Metall	Spik med rektangulärt skaft.	Återdeponerat
Pg43	315	1	Taktegel.	Sönderdelat taktegel.	Återdeponerat
Pg44	77	4	Stenkol.		Återdeponerat
Pg44	2094	1	Tegelsten.	Hårt bränd bruten grå tegelsten.	Återdeponerat
Pg44	245	1	Tegel.	Sintrad tegelfragment.	Återdeponerat
Pg44	73	1	Tegel	Sintrad tegelfragment.	Återdeponerat
Pg44	36	1	Tegel	Sintrad tegelfragment.	Återdeponerat
Pg44	264	1	Taktegel.	Sönderdelat taktegel.	Återdeponerat
Pg44	72	1	Tegel.	Tegelrörfragment.	Återdeponerat
-	1062	1	Tegelsten.	Bruten tegelsten.	Återdeponerat
-	314	1	Tegel	Tegelfragment.	Återdeponerat
Pg46	138	12	Glas.	Bruna flaskglasfragment.	Återdeponerat
Pg46	49	3	Järn.	Järndelar.	Återdeponerat
Pg47	2255	1	Tegelsten.	Halvbruten tegelsten.	Återdeponerat
Pg47	163	1	Metall.	Metallspik (stor spik) med spetsig kant och bruten överdel.	Återdeponerat
Pg47	32	1	Metall.	Metallspik med spetsig kant och platt huvud.	Återdeponerat
Pg47	28	1	Brons.	Brons, tumstocksbeslag.	Återdeponerat
Pg48	57	1	Tegelfragment.	Tegelfragment.	Återdeponerat
Pg48	26	9	Flintgods.		Återdeponerat
Pg48	37	1	Stenkol.		Återdeponerat
Pg48	13	7	Glas.	Planglas.	Återdeponerat
Pg49	155	1	Taktegel.	Sönderdelat taktegel.	Återdeponerat
Pg49	26	1	Taktegel.	Sönderdelat taktegel.	Återdeponerat
Pg49	16	6	Glas.	Sönderdelat planglas.	Återdeponerat
-	2880	1	Tegel.	Fulltegel.	Återdeponerat
-	2380	1	Tegel.	Gråaktig fulltegelsten (Höganäs).	Återdeponerat
-	2361	1	Tegelsten.	Hårt bränd halvbruten tegelsten.	Återdeponerat
Pg51	152	1	Tegel.	Tegelfragment.	Återdeponerat
Pg51	100	1	Tegel.	Tegelfragment.	Återdeponerat
Pg51	69	1	Tegel.	Tegelfragment.	Återdeponerat
Pg51	19	1	Brons.	Bronsbeslag.	Återdeponerat
-	1466	1	Tegelsten.	Halvbruten tegelsten.	Återdeponerat
S11	IU	1	Tegel.	SS	Återdeponerat
S14	IU	1	Tegel.	Tegelfragment	Återdeponerat
S15	IU	2	Porslin.	Porslin, en dekorerad	Återdeponerat
S15	IU	1	Fajans.	Dekorerad fajans.	Återdeponerat

Grävenhet	Vikt	Antal	Material	Kommentar	Status
S23	IU	1	Rödgods.		Återdeponerat
S34	IU	2	Flintgods.	Två bitar vitt flintgods.	Återdeponerat
S39	IU	1	Metall.	Järnspik	Återdeponerat
S41	IU	IU	Tegel.	Tegelfragment	Återdeponerat
S42	IU	IU	Tegel.	Tegelfragment	Återdeponerat
S44	IU	1	Porslin.	Bottendel av en porslinsvas, flintgodsskärva.	Återdeponerat
S44	IU	1	Rödgods.	En dekorerad skärva av rödgodstyp (grön och blå).	Återdeponerat
S48	IU		Flintgods.		Återdeponerat
S50	IU	1	Porslin .		Återdeponerat
S50	IU	1	Metall.	En fransk bult med mutter.	Återdeponerat
S52	IU	IU	Tegel.	Tegelkross	Återdeponerat
S53	IU	IU	Tegel.	Tegelkross	Återdeponerat
S54	IU	IU	Tegel.	Tegelkross	Återdeponerat
S54	IU	1	Flintgods.		Återdeponerat
S76	IU	1	Porslin.	Porslinskoppsbotten. Daterad 1882.	Återdeponerat
S76	IU	1	Glas	Planglas.	Återdeponerat
S78	IU		Porslin.		Återdeponerat
S80	IU		Porslin.		Återdeponerat
S89	IU		Porslin		Återdeponerat
S89	IU		Glas	Planglas.	Återdeponerat
S92	IU	IU	Tegel.	SS	Återdeponerat
S92	IU	IU	Poslin		Återdeponerat

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1792

**Vedartsanalyser på material från Västra Götalands
län Öxnered AU**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1792

2017-11-08

Vedartsanalyser på material från Västra Götalands län Öxnered AU

Uppdragsgivare: Mats Sandin/RIO Göteborg

Arbetet omfattar två kolprover från en utredning av fornlämningsmiljö med spår från flera tidsperioder.

Proverna innehåller kol från ek, hassel, gran, lind och tall.

Provet från kokgropen kommer att ge en tillförlitlig datering. Provet från ugnen innehåller kol från tall och gran vilka kan bli gamla i sig. Det utplockade kolet kommer från en gren och förhoppningsvis kommer även det att ge en datering utan hög egenålder.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
1002	1	Kokgrop	24,4g	8,4g 16 bitar	Ek 10 bitar Hassel 1 bit Lind 5 bitar	Hassel 46mg	
1004	2	Ugn?	31,5g	19,7g 30 bitar	Gran 27 bitar Tall 3 bitar	Gran (gren) 480mg	

Erik Danielsson/VEDLAB

Kattås

670 20 GLAVA

Tfn: 070 34 00 645

E-post: vedlab@telia.com

www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Ek	<i>Quercus robur</i>	500-1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat. Energirik ved ger mycket glöd.	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.
Gran	<i>Picea abies</i>	350 år	Trivs på näringsrika jordar. Tål beskuggning bra och konkurrerar därför lätt ut andra arter	Lätt och lös men ganska seg ved. Ofta rakvuxen. Ganska motståndskraftig mot röta. Stolpar golvbrädor störrar lieskaft, korgar	Bark till taktäckning. Granbarr till kreatursfoder
Hassel	<i>Corylus avellana</i>	60 år	Ganska krävande på jordmån. Vill gärna ha ljus men tål beskuggning tex i ekskog	Bildar lätt långa raka sega spön som använts till korgar och tunnband	Vanligt träd på lövängar
Lind	<i>Tilia cordata</i>	800 år	Näringsrika, väl dränerade, gärna steniga marker Skuggtålig.	Lätt och mjuk ved.	Innerbarken eller bastet användes till korgar och rep
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärblöss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@physics.uu.se

Uppsala 2018-01-12

Gwilym Williams
Rio Göteborg Natur- och Kulturkooperativ
Slakthusgatan 8 A
415 02 GÖTEBORG

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Öxnered, Västra Götalands län. (p 1414)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

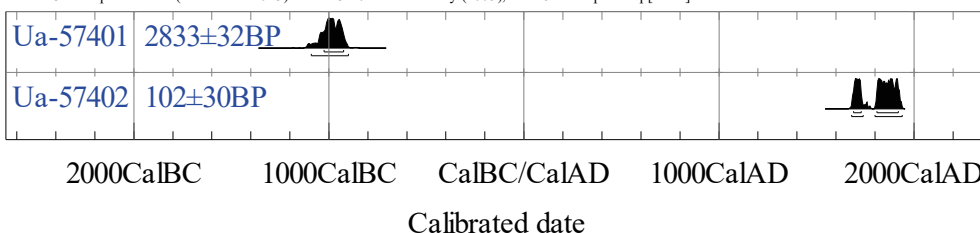
RESULTAT

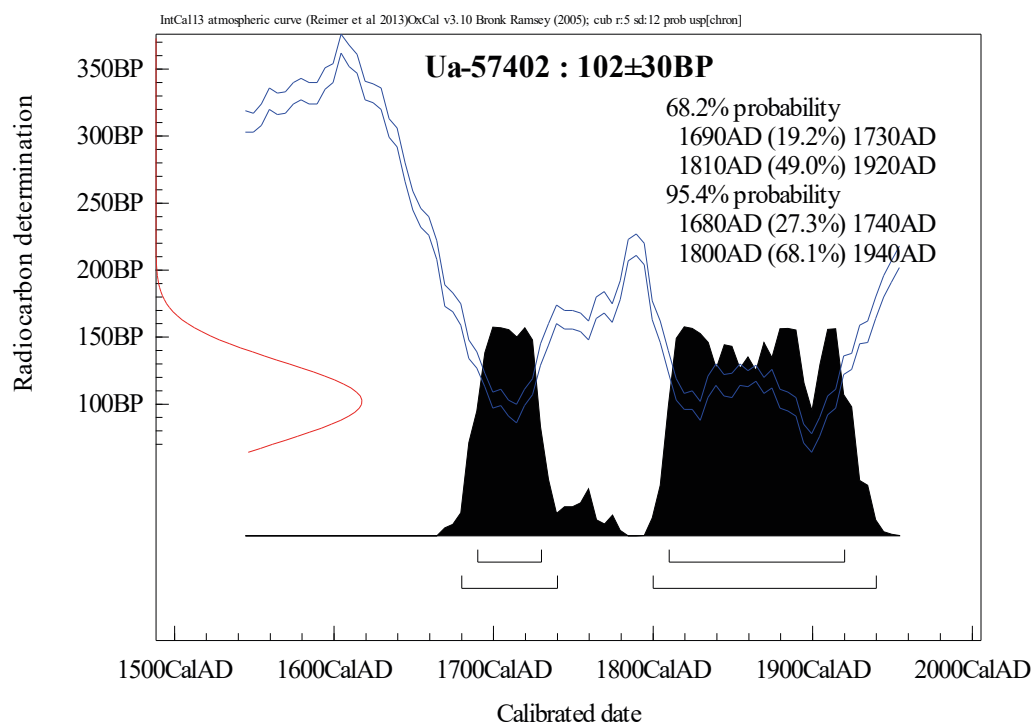
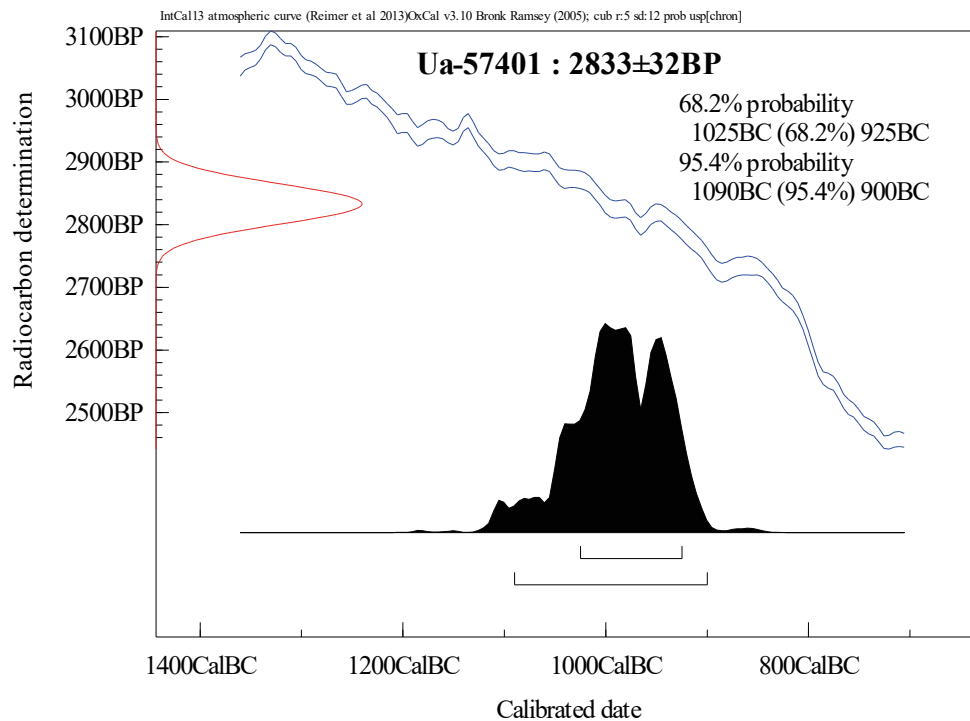
Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}_{\text{‰ V-PDB}}$	^{14}C age BP
Ua-57401	G1726_1002_Kp1	-28,5	2 833 ± 32
Ua-57402	G1726_1002_Kp2	-26,3	102 ± 30

Med vänlig hälsning

Göran Possnert / Lars Beckel

IntCal13 atmospheric curve (Reimer et al 2013)OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r.5 sd:12 prob usp[chron]

Bilaga 6. Vänersborg 158 – Industrilämning/ Tegelindustri, Skavens tegelbruk

Kart och arkivstudier

Utifrån kart- och arkivmaterial, samt arkeologiska lämningar, går det att skilja ut tre skeden inom Skavens tegelbruk: ett torp och två faser inom tegelbruket. Det äldsta belägget för Skavens tegelbruk har funnits i Vassända Naglums sockens husförhörlängd 1836–40, samt mantalslängd 1836. På Häradsekonomisk karta nr: 53 Vänersborg 1890–97 finns tegelbruket markerat med sex byggnader. År 1912 var bruket struket i mantalslängden (Granat, 1990).

I det äldre kartmaterialet som studerades vid kart och arkivstudierna, Storskifteskartan från 1796, visar enbart udden, som berg i dagen, utan uppdelning av marken (Akt nr 15-VAU-950). Det är först i 1828 i Wermings Atlas 1814 som Skafveuddan benämns (Werming 1814).

Det äldsta skedet av bebyggelse inom ytan utgörs av en torplämning som omfattar två hus, ett boningshus, och en förmodad ekonomibyggnad. År 1828 ägdes marken av Lars Ericksson som då uppgick till 1/8 del av marken inom samhället Öxnered (Akt nr 15-VAU-974). På Lagaskifteskartan finns inte tegelbruket upptaget, men marken är uppdelad i olika tegar. Torplämningen står mellan tegarna 362 och 358 samt 359.

Skavens tegelbruk finns dokumenterat i de historiska källorna år 1836 i mantalslängden, samt i Vassända sockens husförhörlängd. Halva bruket ägs då av Lars Ericksson och den andra halvan av OF Dahllöfs konkursmassa (Granat 1990, 20). En tegelslagare vid namn Andreas Stenberg, född i Tanum, flyttar till Skaven år 1835 och står som ägare av halva bruket efter 1837.

Det finns inget kartmaterial som visar hur bruksplanen såg ut under det tidigaste skedet, och utan kartbeskrivning är det svårt att tolka de inre strukturerna inom bruket. År 1854 dog Ericksson och ärvdes av sonen. Bruket visas inte på Generalstabskartan (1841–53), trots att det enligt arkivstudiernas resultat var i bruk under tiden. Den äldre perioden är alltså bristfälligt dokumenterad. Under slutet av 1850-talet kommer uppgifter från kronofogdens femårsrapporter där produktionen rapporteras. Tegelbruket visas på hemmansklyvningskartan (15-VAU-143) från år 1862. Tegelbruksplanen, som är markerad ”g” på kartan, omfattar fem hus, varav två långa byggnader i mitten av tomten och tre mindre hus på västsidan. I ett senare skede på häradskartan (J112-42-7) år 1894 har planen att ändras.

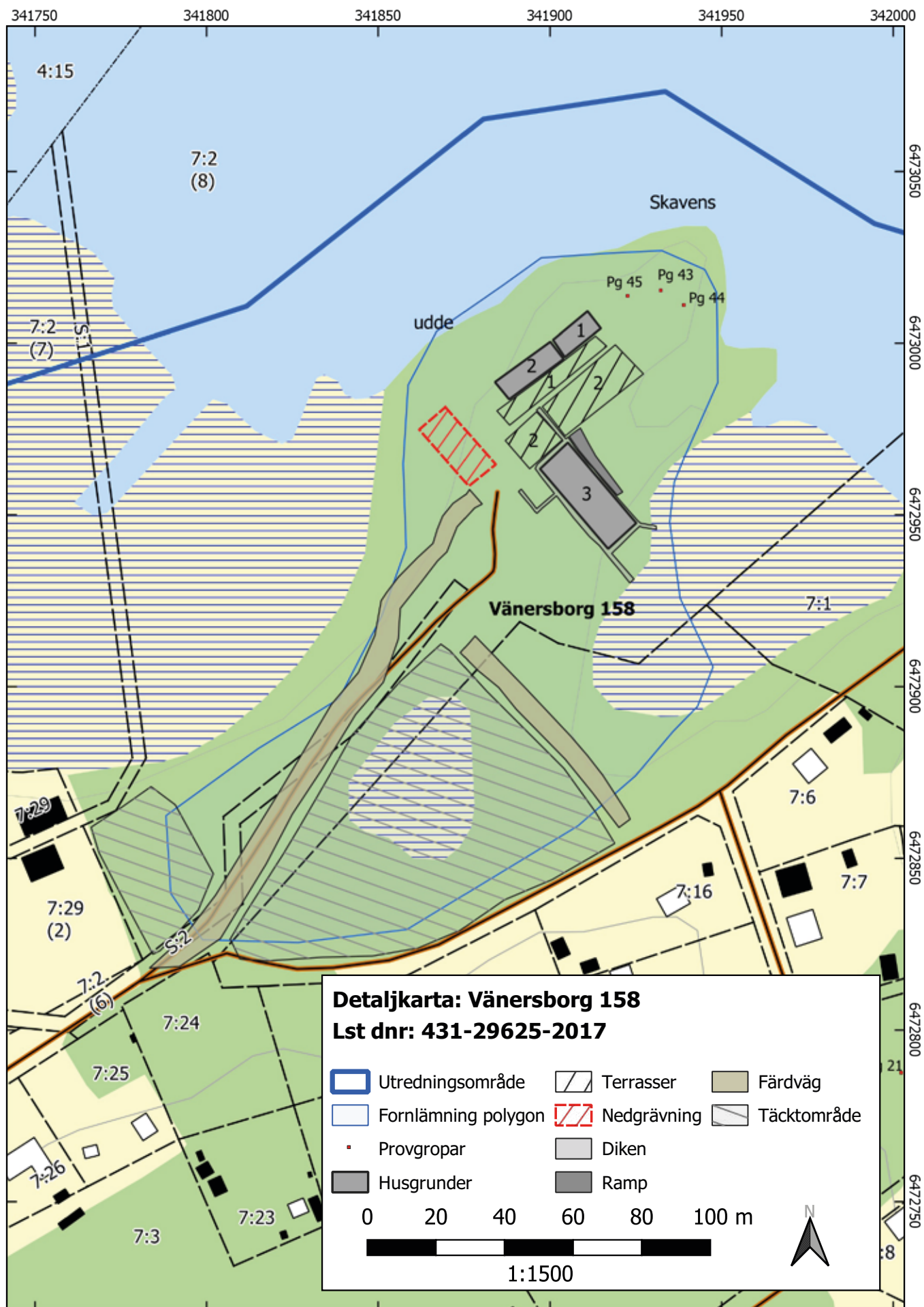
Dokumentation av lämningarna från den arkeologiska utredningens fältarbete

Lämningarna Vänersborg 159–163 ingår i tegelbruket. Dessa har i samband med utförandet av detta uppdrag flyttats över till Vänersborg 158 (FMIS 2018).

Vänersborg 158 utgörs av flera lämningar som kan kopplas till Skavens tegelbruk och den framställningsprocess av tegel som utfördes på platsen. I sin helhet upptar tegelindustrin ett område av cirka 240 x 95 meter i nordöst-sydvästlig riktning. Industrilämningarna från tegelbrukets framställningsprocess är lokaliserade i utredningsområdets norra del längst ut på Skavens udde och består av en tegelugnsruin samt tre husgrunder. Söder och sydväst om dessa byggnader finns lämningarna från en vägbank, täktytor, lerupplag samt skrottegel.

De anläggningar tillhörande tegelindustrin som dokumenterades vid den arkeologiska utredningen utgörs av:

Husgrund 1: Byggnaden är cirka 13x6 meter i nordöst-sydväst, bestående av en kallmurad

Detalj-karta Vänersborg158 Fastighetskartan vektor Skala 1: 1500

grundmur cirka 0,5 meter bred, 0,3–0,7 meter hög, uppförd med 0,3 x 0,6 meter stora stenar. Lämningen ligger direkt nordväst om husgrund 2/tegelugnensruinen och är uppförd cirka 0,6 meter lägre nivå än tegelugnensruinen. Grundmuren syns tydligast i byggnadens nordvästra och sydöstra långsidor, samt på nordöstra gavelsidan. I mötet med tegelugnensruinen åt sydväst är grundmuren otydlig på grund av överlagrande jordmassor och raseringslager.

Husgrund 2/ tegelugnensruin: Lämningen utgörs av grunden av en rektangulär byggnad cirka 20 x 6 meter i NÖ-SV, med två tydliga 20 meter långa och 0,5 meter breda kallmurade långsidor. Grundmuren är 0,5 meter hög uppförd med 0,3–0,6 meter stora stenar. Grunden utgör byggnadens nordvästra och sydvästra långväggar, samt den nordöstra gavelväggen som vetter mot den intilliggande byggnaden åt nordöst, husgrund 1. Gavelväggens grundmur är cirka 5,5 meter lång och bedöms vara uppförd i samma typ av material och med samma dimensioner som byggnadens övriga. Detta var dock svårt att avgöra vid besiktningen, då området täcks av raseringslager. På byggnadens sydvästra kortsidan finns ingen grundmur istället finns där en öppning in i vad som möjligen kan vara en ugn eller brännkammare. Utrymmet är igenfyllt med raseringslager och bränt material. Husgrunden ligger i husgrund 1:s södra förlängning, men är anlagd på en cirka 0,6 m högre nivå än den. Anledning till det är oklar, men döms utan tvekan som en konstruktion kopplad till funktion. Husgrund 1 och 2 ligger i direkt anslutning till varandras kortsidor. Vid utredningstillfället var det svårt att bedöma om byggnaderna har varsin grund, eller om de är sammansatta.

Husgrund 3: Lämningen var tidigare registrerat som Vänersborg 161. Den består av en rektangulär husgrund, cirka 30 x 10 meter i nordväst-sydöst. Lämningen utgörs av en delvis nedsänkt, plan yta med sex längsgående syllstensrader av fem-sex stenar, delvis synliga i ytan. Utanför husgrunden löper ett 0,3 meter djupt dike, längs byggnadens på nordöstra- och sydvästra långsidor och längs den nordvästra kortsidan. Vid grundens nordvästra kortsida finns en cirka 1 meter hög vall anlagd mot en terrass och utanför diket i nordöst är en ramp anlagd, som även den löper an mot terrassen. Grundmurarna är kraftigt överlagrade/övertorvade och har registrerats med hjälp av jordsond. Byggnadens funktion är något oklar men storlek och konstruktions stil indikerar att det förmodligen är ett torkhus.

Terrass 1

Terrassen är förmodligen delvis uppbyggd, delvis naturlig, med nordöstlig - sydvästlig riktning parallellt med Hus 1 och 2. Den är cirka 6 meter bred och har sannolikt fungerat som arbetsyta utanför ugnen. Kanten från Terrass 1 till Terrass 2, sydöst därom, är brant.

Terrass 2: Sydväst om tegelugnslämningen sluttar marken markant ned till en cirka 40x10 meter stor terrass i nordöst-sydvästlig riktning. Terrassen är delvis uppbyggd, delvis naturlig, med nordöstlig/sydvästlig riktning parallellt med Hus 1 och 2, och antagligen skapad för att få en plan yta sydöst om dessa hus. Ytan är ungefär 12 meter bred och 40 meter lång. Ett dike med nordöstlig/sydvästlig riktning går tvärs över terrassen och ansluter till diket som omger husgrund 3.

Det finns också en ramp från terrass 2 längs den nordvästlig-sydöstliga långsidan av Hus 3. Terrass 2 ligger ungefär 0,6 meter ovanför hus 3.

Nedgrävning

Nedgrävningen ligger väster om Husgrund 2 och nordväst om Husgrund 3. Den har vid tidigare inventering beskrivits som en husgrund cirka 13 x 10 meter stor (nord-syd) och ”svagt nedsänkt med i ytan delvis synliga syllstenar. Oklar begränsning i söder”. Den

utgörs av en plan nedgrävning cirka 22 meter lång, 10 meter bred och cirka 0,5 meter djup, orienterad nordväst/sydöst.

Inom området finns ytterligare vallar, diken, gropar och försänkta ytor, av okänd art, som kan vara rester av hus eller annan verksamhet.

Vägar

Två vägar dokumenterades inom tegelbruket. Huvudvägen in i bruket var tidigare registrerad som Vänersborg 159, men är nu överflyttad till Vänersborg 158. Vägen som leder fram till Nedgrävningen, är cirka 125 meter lång och cirka 2 meter bred. Det finns lertäkter både norr och söder om vägen, samt en tydligt uppbyggd vägbank på norra sidan i den sydvästra delen av vägen. Lerdumpar finns också längs vägen.

Den andra vägen ligger nordöst om täktytorna norr om huvudvägen och har nordväst-sydöstlig riktning. Den är mycket sämre bevarad. Längst sydost om lämningarna återfinns täktytor, sannolikt efter lertäktning.

Källor till bilaga 6

Granat, Stellan	1990	Tegelbruk i Vänersborg Del 1 i Vänersborgs Söners Gille 59: 3–24
Wermings Atlas	1814	Kartor över svenska städer m.m. utgifne av N. G. Werning
Lantmäteriverket	1828	Lagaskifteskarta. Akt nr: 15-VAU-974
Lantmäteriverket	1841	Generalstabskarta. Akt nr: Vänersborg J243-42-1
Lantmäteriverket	1862	Hemmansklyvningskarta: Akt nr: 15-VAU-143
Lantmäteriverket	1894	Häradskarta. Akt nr: J112-42-7

